Současné trendy vydávání autorských a uměleckých publikací

Lukáš Procházka, DiS.

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Reklamní fotografie

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Lukáš Prochazka**
Osobní číslo:	**K17121**
Studijní program:	**B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor:	**Multimédia a design - Reklamní fotografie**
Forma studia:	**Prezenční**
Téma práce:	**1. Teoretická část:** **Současné trendy vydávání autorských a uměleckých publikací** **2. Praktická část:** **a) katalog produktů nebo služeb:** **IRIS** **b) výstavní soubor:** **Krčmári**

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:
rozsah práce: minimálně 25 normostran čistého textu + předepsané přílohy (ilustrace, poznámkový aparát, použitá literatura, ...). Součásti obhajoby práce je přednáška na téma teoretické části bakalářské práce v rozsahu maximálně 15 minut včerně obrazové prezentace. Teoretická práce se odevzdáva ve třech vyhotoveních, z toho dvě v pevných deskách s tím, že v jednom je vlepená obálka s DVD. Třetí výtisk může být v kroužkové vezbě.
2. Praktická část:
a) katalog produktů nebo služeb: odevzdává se vázaný katalog obsahující nejméně 17 ks produktových fotografií - formát cca 21 x 30 cm jako maketa s grafickou úpravou, hodnocena bude technická kvalita fotografií, tisku a kreativita.
b) výstavní soubor (ucelený, koncipovaný soubor fotografií): odevzdává se min. 9 ks fotografií v archivní kvalitě, výstavní formát, libovolná technika, adjustováno + artist's statement cca 250 - 300 slov.
c) prezenční DVD (1ks) + uložení do Digitálního archivu ARF: obsahuje všechny teoretické i praktické části bakalářské práce. Teoretická c .pdf formátu a dále všechny fotografické práce v uvedených techbických parametrech, včetne artist's statement obou častí praktické bakalářské práce.

Rozsah bakalářske práce: **viz Zásady pro vypracování**
Rozsah příloh: **viz Zásady pro vypracování**
Forma zpracovaní bakalářské práce: **tištěná/umělecké dílo**
Jazyk vypracovaní: **Slovenština**

Seznam doporučené literatury:

CELLA, *Bernard. NO-ISBN: On Self-Publishing.*2nd ED. Salon fur Kunstbuch, 2017. ISBN 9783902374370. *Flash Art Czech & Slovak: Autorská kniha.* Nadace Prague Biennale, 2019, (No.53). ISSN 1336-9644. MCLUHAN, Marschall. *Understanding Media: The Extensions of Man.* The MIT Press. ISBN 978-0262631594

Vedoucí teoretické části: **MgA. Matěj Skalický**
Ateliér Reklamní fotografie

Vedoucí praktické části: **doc. MgA. Jan Jindra**
Ateliér Reklamní fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **2.listopadu 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **21.května 2021**

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

doc. MgA. Jan Jindra
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 1. prosince 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA
BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práce se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- polde § 60 ods. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek k úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součast práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, za kterých se projekt skládá. Neodevzdání této současti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíne dne; 1. 12. 2020
Jméno a příjmení studenta: Lukáš Procházka .....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalárska práca sa zaoberá českými nakladateľstvami, konkrétne nakladateľstvami, ktoré vydávajú aj fotografické publikácie súčastných fotografov.

Klúčové slová: kniha ako médium, fotografická publikácia, nakladateľstvo, Positif, Women, BFLMPSVZ, Big boss

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on Czech publishing houses. Specifically ones that are publishing books of contemporary Czech photographers.

Keywords: book as a medium, photographic publication, publishing house, Positif, Women, BFLMPSVZ, Big Boss

Poďakovanie

Ďakujem svojim rodičom a starým rodičom, ktorí ma od začiatku štúdia podporovali a poskytovali mi prostriedky k dokončeniu štúdia.

Prehlásenie

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej práce a elektronická verzia nahraná do IS/STAG sú totožné.

MOTTO

„…vydat knížku není zas taková prdel.“

-Stanislav Bříza, 2021

OBSAH

ÚVOD.....09
1 PROBLEMATIKA MÉDIA KNIHY.....10
2 MALÉ SÚČASNÉ NAKLADATEĽSTVÁ 16
1.1 **POSITIF**.....16
1.2 **WO-MEN**.....27
1.3 **BFLMPSVZ**.....38
1.4 **BIG BOSS**.....48
ZÁVER.....58
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....59
ZOZNAM OBRÁZKOV.....62
ZOZNAM PRÍLOH.....66

ÚVOD

Jedným z hlavným dôvodov výberu témy bakalárskej teoretickej práce je môj vlastný záujem o túto tematiku. Bakalárska teoretická práca mi dáva priestor hlbšie preskúmať, analyzovať a kontexualizovať túto problematiku, smerniť pozornosť na rozdielne zákutia tejto témy. V Ateliéri reklamnej fotografie je častým výstupom semestrálnych cvičení publikácia. Študenti častokrát svojpomocne riešia celý process od fotografovania cez grafické spracovanie až po viazanie a finalizovanie. Sami si prechádzajú celým procesom bez toho, aby poznali všetky možnosti a nuánsy knižného média, ktoré im môžu napomôcť pri uvažovaní nad svojou prácou vsadenou do knihy. Táto práca im môže sčasti slúžiť na bližšie spoznanie média knihy, rozdiely medzi fotografiou vytlačenou a povesenou na stene a fotografiou v knihe. Aký je rozdiel, aké sú výhody a nevýhody. Bakalárska teoretická práca zahŕňa a približuje aj fungovanie súčasných malých nakladateľstiev, ktoré sa venujú vydávaniu fotografických publikácií. So zakladateľmi som mal možnosť sa osobne stretnúť a spraviť s nimi rozhovory, z ktorých čerpám informácie v tejto práci. Fotografia je transparentné médium, môže byť na obrazovke, na mobile, v časopise, na bilboarde, v albume. V bakalárskej práci sa venujem fotografii, ktorá je objektom v priestore a čase, presne daným formátom a spôsobom adjustácie.

PROBLEMATIKA MÉDIA KNIHY

"Jako mnoha současných médií a jejích rolí je grafický design dnes charakterizován svoji neistou identitou." [1]

Citát vyňatý z knihy o spojení grafického dizajnu a umenia verne vystihuje aj identitu fotografie a identitu knižného média. O knihe môžeme uvažovať v rôznych podobách: v lineárnej sekvencii, ako napríklad film, ktorý má dĺžku, začiatok, stred a koniec, môžeme ho pozastaviť, pretočiť a spustiť znova.[2] Jeden z ďalších spôsobov, ako o knihe uvažovať, je cez materiál. Kniha môže byť objekt, socha, môže mať určité haptické a materiálne vlastnosti, ktoré môžu prenášať konkrétny vnem na čitateľa. Kniha podlieha entropii, dá sa chytať, hádzať, čuchať, škrabať, triasť, ničiť, vešať, organizovať, ohýbať, otvárať, dá sa do nej vpisovať, kresliť na ňu, podkladať ňou stôl, cestovať s ňou… Jej fyzickosť a dočasnosť nám slúži ako záchranné koleso v plochom a okamžitom virtuálnom svete.[4] V neposlednom rade je kniha jeden z výstupov pre fotografiu, fotografia je transparentná, analógová aj digitálna, zhmotňuje sa až na konkrétnom nosiči, ktorým môže byť kniha.

Knižné médium má špecifické postavenie vo svete fotografie. Dlhé roky fotografi uvažovali o fotografii ako o samostatnom obraze. V polovici 20-tych rokov 20-teho storočia **Laszló Moholy Nagy** začal propagovať princíp série, tvrdil, že jednu dobrú fotografiu občas urobí každý, ale sériu fotografií nafotografovať je oveľa náročnejšie. Toto sériové uvažovanie do česko-slovenského prostredia vniesla **Anna Fárová**. Náhle **Josef Sudek**, ktorý sám robil samostatné obrazy, podobne ako to robili jeho kolegovia maliari, pod vplyvom Fárovej začal tvoriť v sériách, ktoré mu začala usporadúvať. Niektoré cykly, ktoré dnes dobre poznáme, vznikali dokonca až ex-post, umelo ako série a neboli pri vzniku zamýšľané. Tvoriť v sériách je už pre súčasných fotografov prirodzené a niektorí autori zasa knihu posúvajú ďalej, ako je to napríklad u výtvarníka **Viktora Kopasza**, ktorého knihy majú povahu originálu. Svoje knihy nevydáva v nakladateľstvách, ale používa ich skôr ako výstavný artikel. Kniha svojou možnosťou reprodukovateľnosti dostáva potenciál práve v kopírovaní, rozšíriteľnosti a dostupnosti. Preto pri uvažovaní o knihe sa nevyhneme kritike komoditnej produkcie a nadprodukcie v

[1] BOSÁK, Petr a Robert JANSA. *Proto*. UMPRUM, tranzit.cz, 2013, s. 220. ISBN 9788087259221.
[2] (Linéarne vnímanie času nám nie je úplne prirodzené, kedže na rozdiel od iných druhov vnímania (pohyb, priestor, tvar) nemá človek zvláštny orgán ktorý by čas vedome rozoznával, pristupuje k nemu teda najprv na základe získanej skúsenosti. Preto oveľa prirodzenejšie je pre človeka vnímať čas cyklicky: rytmus prehistorických kultúr bol naviazaný na východ a západ slnka, striedanie 4 ročných období, na život a smrť.[3]
[3] WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!*. 2012. Lidové noviny, s. 18. ISBN 978-80-7422-157-6.
[4] HERSCHEND, John a Will ROGAN. *The thing the book*. San Francisco: Chronicle Books, 2014, s. 22. ISBN 978-1-4521-1720-1.

21. storočí. **Walter Benjamin** nám pripomína súvislosti s novými spôsobmi mechanickej reprodukovateľnosti, ktoré datujeme od 19. storočia (vynález fotografie, filmu a rozvoj poloautomatických priemyselných tlačiarní), kedy sa transformovali aj podmienky produkcie, distribúcie a akceptácie umenia vo všeobecnosti.[5] Avšak nie všetci možnosti masovej reprodukcie vnímali s nadšením; viacerí estetici, filozofi či teoretici umenia sa k repetícii práve pre jej vzťah k štandardizácii stavali kriticky. V tradícii prvej frankfurtskej školy **Theodora W. Adorna** a **Maxa Hokheima** sa zdôrazňovala priepasť medzi autentickým umením a masovou kultúrou a ich nezamenitelnosť.[6] **Peter Wollen** zas sériovosť prirovnáva k praktikám fordizmu, ktorý je spojený s koordináciou pohybov robotníka či uniformne konštantný moment automatu a unifikácie: „*Práve tak, ako Model T nahradil zaužívaný koč alebo voz, tak kópie nahrádzajú originál… moderné znamená neosobné a štandardizované… sprievodným fenoménom je narastajúca dôležitosť štatistiky a pretransformovanie ľudského správania do abstraktných číselných hodnôt.*"[7] Túto neosobnú a unifikovanú vlastnosť knižného média si uvedomujú a následne sa ju snažia poprieť viacerí súčasní českí a slovenskí autori. Jeden z príkladov je kniha **Krištofa Kinteru** nazvaná *I am not You*, (2014), ktorá vyšla ako katalóg k výstave v *Tinguelyho* múzeu. **Kintera** a grafický dizajnér **Peter Babák** zhmotnili katalóg do podoby krabíc od topánok. V nich boli vložené zlepené dvojstránky koláží a asambláží, doplnených o ručne písané texty, názvy. Všetky kusy boli ručne zlepované rôznymi páskami v revitalizačnom centre, v ktorom niekoľko desiatok ľudí zlepovalo a finalizovalo túto publikáciu. Publikácia sa tak vyhýba nie iba sériovosti, keďže každý jeden katalóg sa líši od toho druhého, ale sa vyhýba aj mechanickej reprodukovateľnosti, keďže podstatná časť práce bola vykonaná ručne.[8] **Petr Babák** graficky spracoval aj knihu *Doba popová* (2004). Kniha je zbierkou básní **Pavla Jiráska**. Babák trval na tom, že názov knihy sa musí pretransformovať aj do estetiky knihy a hlavne obálky. Preto po dobu celého jedného roku zbierali letáky komerčných reťazcov, do ktorých knihy starostlivo balili a ručne cez šablónu potom striekali názov knihy a jej imaginárnu cenu.[9] **Jiří Černický** zasa svoju knihu *Dolby Malba* (2016) obohacoval o jedinečné asambláže nalepené na obal knihy, ktorý bol potiahnutý čistým maliarskym plátnom.

[5] RUSINOVÁ, Zora. *Profil: súčasného výtvarného umeni*. 1.2017. Kruh súčasného umenia Profil. ISSN ISSN 1335-9770.
[6] ADORNO, Theodore W. *Estetická teorie*. Panglos, 1997, s. 35-36. ISBN 80-902205-4-1.
[7] WOLLEN, Peter. *Raiding the Icebox: Reflections on Twentieth-Century Culture*. Verso, 2008, s. 48. ISBN 1844672506.
[8] BABÁK, Petr, KIJONKA, Lukáš, ed. *Petr Babák*. UMPRUM, 2019, s. 12. ISBN 978-80-87989-47-0.
[9] BABÁK, Petr, KIJONKA, Lukáš, ed. *Petr Babák*. UMPRUM, 2019, s. 10. ISBN 978-80-87989-47-0.

Obr. 1: Krištof Kintera, *I am not you* (Krištof Kintera, 2014)

Obr. 2: Pavel Jirásek - *Doba popová* (Laboratory.cz, 2004)

Obr. 3: Jiří Černický *Dolby Malba* (Najbrt, 2016)

Denne iba na sociálnu sieť *Instagram* pribudne 95 miliónov fotografií[10], naše chápanie nie je prispôsobené takej masívnosti, máme 2 ruky, 5 prstov na ruke, priemerná pracovná pamäť vie udržať 7 predmetov naraz[11,12] . Sociálny kontakt aj v dnešnej dobe sociálnych sietí vieme aktívne udržiavať iba medzi približne 150 ľuďmi.[13] Toto sú všetko počty, s ktorými bežne človek operuje a je na ne biologicky nastavený. Človek nie je stavaný na súčasnú nadprodukciu, ktorá sa aktívne deje aj v umení a kultúre, človek

[10] 99 FIRMS. *Instagram Marketing Statistics* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.99firms.com/blog/instagram-marketing-statistics/#gref

[11] MILLER, George A. *The magical number seven, plus or minuts two*. 1956. Psychological Review. Harvard university

[12] Pamäť sa skladá z pracovnej pamäti a dlhodobej pamäti, vďaka dlhodobej pamäti si v roku 2015 Rajveer Meena zapamätal číslo Pí po jej 70 000 číslicu

[13] tzv. Dunbarovo číslo, podľa britského antropológa Robina Dunbara toto číslo sa pohybuje okolo 150, podľa Dunbara snaha o viacej aktívnych kontaktov spôsobuje rozpad komunít a ich nefunkčnosť[14]

[14] RO, Cristine. *Dunbar's number: Why we can only maintain 150 relationships* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.bbc.com/future/article/20191001-dunbars-number-why-we-can-only-maintain-150-relationships

nestíha konzumovať a vnímať všetky podnety a stimuly. Podľa dát z roku 2020 máte možnosť na streamovacej platforme Amazonu pozrieť si viac ako 30 000 filmov. Každým rokom pribúda v americkej[15] produkcii priemerne 800 filmov.[16] Nadprodukcii sa nevyhne ani knižný trh: v Českej republike za rok 2019 vyšlo 15 100 knižných titulov.[17]

Súčasný človek môže ľahko dostať závrat z rýchlo sa meniaceho sveta, ktorý je spoločensky akcelerovaný. Vaše jedlo z fastfoodu je pripravené do 90 sekúnd a svoj obsiahly nákup z Alzy máte pripravený na vyzdvihnutie do 15 minút. Môžeme v priamom prenose sledovať vojnové konflikty. Rýchlosť a okamžitý výsledok sa presunul aj do knižného sveta, prevažne zahraniční autori využívajú služby Blurb, ktorá funguje na princípe on demand, človek netlačí dopredu 500 knižiek, ale má pripravený PDF súbor na tlač, a keď sa kniha predá, tak sa PDF zašle do tlačiarne a o 1-3 dni má človek už doma hotovú knižku. Extrémna výkonnosť a efektivita sa z podnikateľského prostredia už často prenáša aj do umeleckého, jeden z príkladov je aj kurátor a umelec **Hans Ulrich Obrist**, ktorý spí denne 4 hodiny, a aj tie sú rozdelené do 20 úsekoch po celý deň.[18] Bol kurátorom viac než 300 výstav, bol bývalým kurátorom *Musée d'Art Moderne de la Ville* v Paríži, momentálne je kurátorom galérie *Serpentine* v Londýne, v roku 2014 bol kurátor vo švajčiarskom pavilóne na benátskom bienále. V roku 2013 založil platformu *89plus*, ktorá mapuje generáciu umelcov narodených po roku 1989. Publikoval niekoľko knižiek: Conversations in Colombia (2016), Ways of Curating (2016), The Age of Earthquakes (2015), Lives of The Artist, Lives of The Architects (2016).[19]

[15] Česko aj Slovensko konzumuje najviac filmov práve z americkej filmovej produkcie.

[16] STATISTA. *Number of movies released in the United States* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.statista.com/statistics/187122/movie-releases-in-north-america-since-2001

[17] Svaz českých knihkupců a nakladatelů. *Zprávy o českém knižním trhu* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu

[18] RUSINOVÁ, Zora. *Profil: súčasného výtvarného umeni*. 1.2017. Kruh súčasného umenia Profil. ISSN ISSN 1335-9770.

[19] WAYS OF CURATING. *Hans Ulrich Obrist's Biography* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.waysofcurating.withgoogle.com/about/bio

1. MALÉ SÚČASNÉ NAKLADATEĽSTVÁ

V Českej republike v roku 2019 bolo evidovaných 2087 aktívnych nakladateľstiev[20], ktoré sa venujú rôznym žánrom knižnej produkcie, od beletrie cez poéziu až po detské knihy, preto výber v bakalárskej práci tvorí iba úzka skupina nakladateľstiev. Pre rozsiahlejšiu analýzu aktivít a tvorby nakladateľstiev som vybral nakladateľstvá, ktoré vydávajú aj fotografické publikácie súčasným a mladým fotografom, zároveň samotné nakladateľstvá sú vedené ľuďmi, ktorí sú spoločensky aktívni aj v iných oblastiach kultúry. Jeden z ďalších atribútov výberu bol prístup a povaha nakladateľstiev, vybrané nakladateľstvá častokrát svojimi knihami skúmajú samotné médium knihy, neboja sa experimentovať a nabúravajú zaužívané tendencie na knižnom trhu.

1.1 Positif [21]

Nakladateľstvo Positif je malé výberové nakladateľstvo, ktoré prepojuje svet súčasného umenia a fotografie.[22] Nakladateľstvo vzniklo v roku 1999 ako núdzové riešenie autora, historika, kurátora a fotografa **Tomáša Pospěcha** pre vydanie vlastnej knihy o architektúre. Bola to doba, kedy nakladateľstvá krachovali, celý tradičný inštitucionálny systém prevádzky či už knižného, alebo fotografického fungovania sa rozsypal. Staršia generácia fotografov mohla ešte ťažiť z kontaktov, ktoré mali z minulosti, ale nastupujúca generácia fotografov a autorov zostala zrazu vo vákuu. Predstava autora, že by mu niekto vydal jeho dlhodobý fotografický projekt, bola nerealizovateľná. Prvá kniha **Pospěcha** sa venovala architektúre na hranicku, bola to lokálna téma a bolo nepredstaviteľné, aby nakladateľstvá ako *Kant* alebo *Torst* mu vydali knihu, pretože bolo oveľa významnejších stavieb a slávnych architektov, ktorým kniha ešte vôbec nevyšla. Preto ako jediná cesta vydať knihu bolo si založiť vlastné nakladateľstvo. Vznik nakladateľstva bol veľmi účelový, dokonca aj názov vznikol okamžite na chodbe živnostenského úradu, ako prvá vec, čo **Pospěcha** napadla, a vôbec nerátal s tým, že by po vydaní svojej knihy vydával ešte ďalšie. **Pospěch** vyštudoval fotografiu na Inštitúte tvůrčí fotografie na *Slezskej univerzite v Opave* a paralelne vyštudoval *Dejiny a teóriu umenia na Filozofickej fakulte*

[20] Svaz českých knihkupců a nakladatelů. *Zprávy o českém knižním trhu* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.sckn.cz/file/wysiwyg/files/Zprava_o_kniznim_trhu_2019def.pdf

[21] V kapitole o nakladateľstve Positif vychádzam z rozhovoru s Tomášom Pospěchom z dňa 25.2.2020. Celý rozhovor je nahraný na CD prílohe.

[22] POSITIF. [www.positif.cz/o-nakladatelstvi]. [cit. 2021-04-04].

Univerzity Palackého v Olomouci. Sám vraví, že nakladateľom nikdy nechcel byť, že sa chcel venovať tomu, čo vyštudoval a vlastnej tvorbe. Nechce sa venovať tomu, čo nevyštudoval, čomu primárne nerozumie a čo ho v konečnom dôsledku ani nebaví, ako je produkčná, organizačná činnosť, zháňanie grantov, fakturovanie, podpisovanie pridávacích protokolov a ďalšej administratívnej práce okolo vydávania kníh. Jeho primárny záujem je viacej zameraný na editovanie kníh autorom, prechádzanie archívu a prekladania ich tvorby do jazyka fotografickej publikácie. Avšak je potrebné dodať, že na produkciu kníh je vybavený správnymi „nástrojmi“: Ako editor a kurátor vie citlivo pracovať so súvislosťami a sledom fotografií, ako teoretik vie písať texty a dômyselne analyzovať tvorbu autorov, ako učiteľ pracuje s formátom prednášok, ktorý má podobnú osnovu ako kniha, je lineárna, má začiatok, stred a koniec.

Hranická architektúra 1815 - 1948 (2000) - Základ pre knihu tvorila bakalárska práca **Pospěcha**, ktorá bola neskôr rozvinutá. Venovala sa modernej architektúre na hranicku. **Pospěch**, ktorý pochádzal z tejto oblasti, mal jedinečné možnosti prístupu k zdrojom a k ľuďom. Ako teoretik si do knihy napísal texty a ako fotograf si do knihy nafotografoval architektúru. V knihe sa objavuje zaujímavý prieskum socialistických plotov, ktoré vznikali svojpomocne, pretože ploty v tomto období ste si nemohli iba tak kúpiť, vznikali práve z odpadkov z fabrík, ktoré si pracovníci nosili domov. Ten, kto mal modré ploty, tak pracoval v *Sigme,* a ten, kto mal zelené ploty, pracoval v cementárni. Ku plotom sú dohľadané aj pôvodné výrobky, napríklad čerpadlá, z ktorých zbytkov boli ploty pospájané, keďže každý produkt mal charakteristický výlisok z výroby. Okrem dobových fenoménom sa tu nachádzajú aj významné stavby od architektov **Wiesnera**, **Kotasa**, **Oehlerových, Caivasa** a ďalších. Táto kniha vyšla znova neskôr a zaujímavé nakladateľské rozhodnutie padlo pre 3 verzie knihy: prvá, v klasickej mäkkej verzii obálky, má asociovať učebnicu a je určená pre širokého čitateľa; verzia v tvrdej obálke vyšla skôr pre konzervatívnejšie alebo staršie hranické publikum. A verzia v tvrdej obálke s puzdrom bola určená pre sponzorov za účelom reprezentatívnejšieho vzhľadu. Kniha bola financovaná za podpory *Nadace současné architektury* mesta Hranice a Olomouckého kraja. **Pospěch** nežiadal grant na ministerstve kultúry (ktorý je často využívaný malými nakladateľstvami a samo vydavateľmi), ako sám vraví: „*Takhle lokální tému a knihu si má zaplatit město samo, je to pro město prestíž, kterou se může chlubit ve svých průvodcích a podmíňuje to tam turistický ruch....*“

Bezúčelná procházka, 2010, 170x150mm - Bezúčelní procházka vznikol ako projekt, ktorý sa mal zámerne venovať téme, ktorú každý chápe a rozumie. **Pospěch** sa rozhodol pre tému futbalu, ktorý tento predpoklad spĺňa. Vo fotografii existuje viacero pravidiel, ako sa má fotografovať šport, fotografie musia byť akčné, zachytávať dynamiku a pohyb hry, na každej fotografii musí byť zachytená lopta, fotografuje sa väčšinou na teleobjektív. **Pospěch** otočil tieto pravidlá a fotografoval iba kľudné momenty počas hry, zvolil širokouhlý objektív a ani na jednej fotografii sa neobjavila lopta. Urobiť si protizmyselné pravidlá ale nestačí, ako vraví **Pospěch**, treba im naslúchať, že či následne z toho môže vzniknúť niečo zaujímavé. Fascinovali ho momenty, keď hráč zostáva stáť osamote a kochá sa iba krajinou, keď hráč netrafí bránku, loptu odkopol mimo ihriska a cestou za ňou sa šiel hneď vyčúrať na okraj, samotné hľadania lopty v kríkoch a vysokej tráve pripomína akt zbierania húb. Začiatočné nastúpenie hráčov priam až nabáda fotografa na zachytenie skupinovej fotografie, akoby sa sami nastúpili na fotografovanie. Na výstave boli tieto fotografie vystavené ako filmový pás a striedal sa panoramatický formát s kinofilmovým, a tak logicky bol tento princíp prenesený a použitý aj v knihe, ktorú tvorí jeden lineárny pás, na ktorom sa striedajú panoramatické a kinofilmové zábery.

Obr. 4: Tomáš Pospěch: *Bezúčelná procházka* (Positif, 2013)

Obr.5: Tomáš Pospěch: *Bezúčelná procházka* (Positif, 2013)

1989 pre *Národní Galerii Praha (ďalej iba NGP)*, 2019, 210x290 mm. Katalóg nevydalo nakladateľstvo *Positif,* ale **Pospěch** na ňom spolupracoval, ilustruje princípy netradičného prístupu **Pospěcha** ku knihám a katalógov. Grafické výrazné úpravy a prvky sú u tvorivého procesu **Pospěcha** dôležité, dlhodobo spolupracuje s grafickým dizajnérom **Milanom Nedvědom**, s ktorým si rozumejú a graficky stvárnil viacero kníh, ktoré vyšli v nakladateľstve. **Pospěch** ho prizval aj na tento projekt. Pre *NGP* vznikol katalóg výstavy *1989* (15.11.2019 - 16.2.2020), ktorú **Pospěch** kurátoroval a pripravoval katalóg. Grafický manuál pre *NGP* vytvorilo štúdio *Najbrt* a má svoju presne danú mustru aj katalóg, ktorý dômyselne **Pospěch** s **Nedvědom** pozmenili a zároveň neporušili. V4 väzba[23] s klopami je v tomto prípade otočená nie dovnútra, ale klopa je vytočená von. Galéria trvala mať na obálke záber priamo z revolúcie a **Pospěch** ju tam úplne nechcel mať, s grafikom to spojili a vyriešili to klopami, ktoré sú potlačené fotografiou **Jasanského** a **Poláka** a na obálke je potlačená fotografia z revolúcie. Takto sa spojil aj význam výstavy, ktorý spája pohľad na bežný život v čase revolúcie a na revolúciu samotnú. Táto polygrafická úprava nestála ani o korunu naviac, a preto bola realizovateľná. Z veľmi prísneho zadania a formátu sa tak autori postupne dostali na podobu katalógu tak, aby celkovému projektu pomohla.

[23] Väzba V1 je sponková väzba 2 stránok s mäkkým obalom, V2 väzba je lepená väzba z voľných stránok s mäkkým obalom, V4 väzba je šitá a lepená väzba dvojstránok s mäkkým obalom, V8 je šitá a lepená väzba dvojstránok s tvrdými doskami, väčšinou prekrytými prebalom

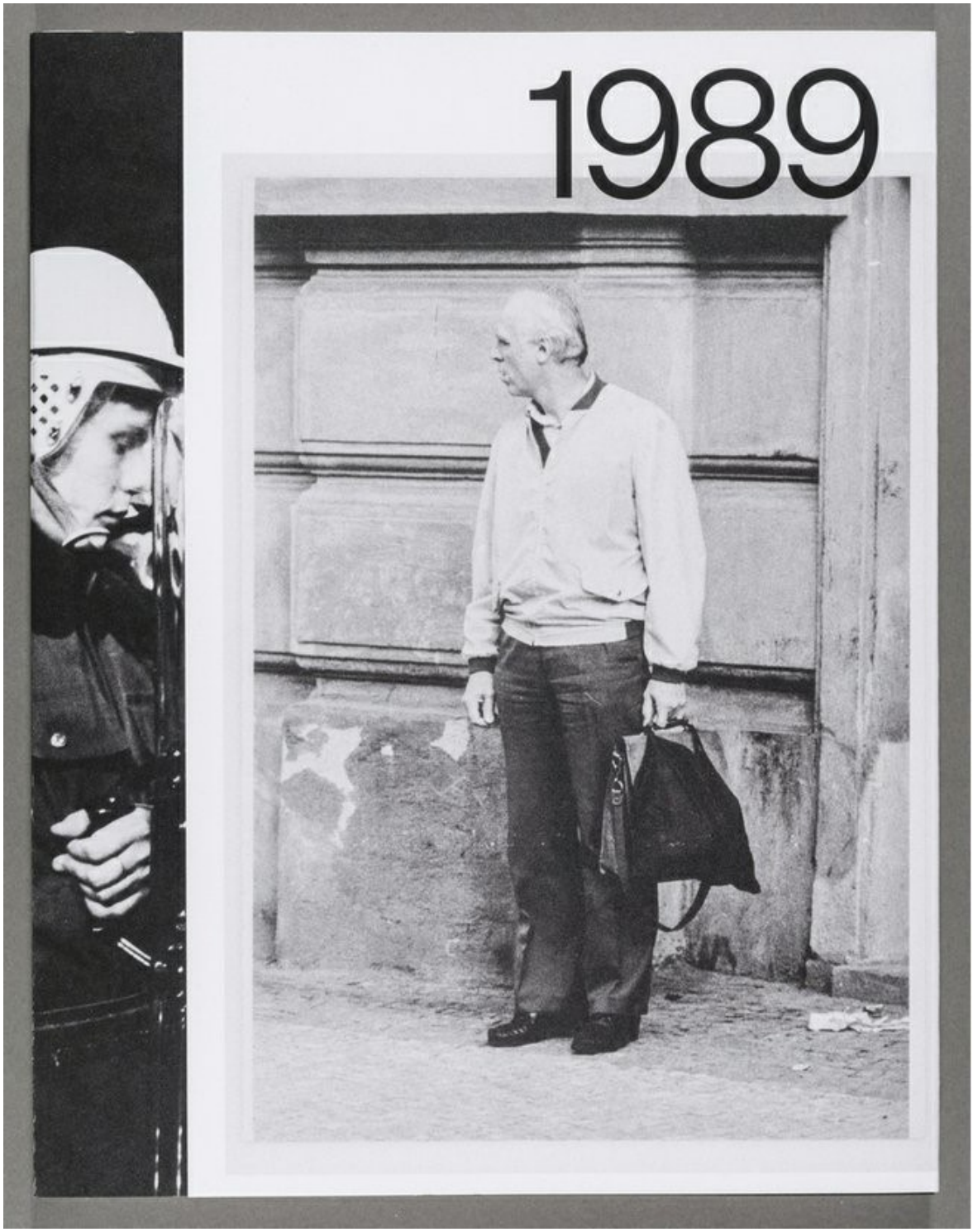

Obr. 6: Tomáš Pospěch *1989* (Národní galerie Praha, 2019)

Šumperák, 2019, 220x230 mm. Kniha o šumperáku vznikala pôvodne ako relatívne jednoduchý zámer, a to zdokumentovať pomocou Google street view fenomén českej architektúry, a to rodinný dom tzv. *Šumperák*. Mala vzniknúť séria fotografických snímkov, ktoré od začiatku boli koncipované ako knižný projekt. Postupne ale **Pospěch** zistil, že dom je zaujímavý aj z boku, zo záhrady, z vnútra, a že je zaujímavé sa aj porozprávať s majiteľmi, ktorí boli často samotnými staviteľmi. Nakoniec si domy začal sám obchádzať a fotografovať. Z projektu mysleného ako jednoduchá séria fotografií sa tak stal projekt na 8 rokov, z ktorého vznikli 2 knihy. Popri fotografiách vznikali aj kresby, *Šumperák* má na balkóne 5 kruhových otvorov takej istej veľkosti, ale ľudia si ich rôzne prerábali na veľké, mále kruhy, kosoštvorce, obdĺžniky, L-ká, tak vznikla séria kresieb rôznych otvorov. Nikto nevie, aké mali účely tieto otvory, a preto si ich **Pospěch** aproprioval a na výstave projektu *Šumperáku* v Chebu, kde sa okrem galérie nachádza aj socialistické múzeum, majú aj model *Šumperáku*. **Pospěch** pretkal šnúrky od topánok cez otvory na modeli a nechal ich tam, šnúrky tam vydržali mesiac a pol. Túto akciu zopakoval aj na reálnom šumperáku a vzniklo video, ako **Pospěch** s majiteľmi domov preplietajú cez otvory veľké lano. Ako sám vraví, je nezmysel obmedzovať sám seba, že ste fotograf, treba načúvať projektu a on vás sám povedie. V tomto prípade **Pospěch** nadviazal na samotnú DIY estetiku. V rokoch, keď sa *Šumperáky* stavali, neboli firmy, ktoré by vám dom postavili, stavali si to ľudia sami, preto aj **Pospěch** v projekte veľa využíva elektrikársku pásku, fyzické objekty, materiálne zásahy do fotografií. Vedú sa spory, že *Šumperák* je kópia *Litoveláku*, ktorý vznikol skôr, preto **Pospěch** v jednej galérii v merítku 1:1 na podlahu práve elektrikárskou páskou vyznačil pôdorysy *Šumperáku* a inou farbou pásky zasa Litoveláku a diváci si sami mohli urobiť obraz o pôvode. Kniha *Šumperáku* vznikla v dvoch verziách: jedna je konzervatívnejšia, bola vydaná v roku 2015 a je aj historickým a teoretickým ponorom do fenoménu *Šumperáka* v Česku a druhá verzia je autorská kniha a vyšla v roku 2019. **Pospěch** priznáva, že neodhadol náklad prvej verzie šumperáku, ktorá sa po štyroch mesiacoch vypredala. **Pospěch** má naopak rád, keď sa kniha predáva 5 rokov, keď je vidno v kníhkupectvách, človek si ju môže ohmatať. Mohol by ju vydať v druhom náklade, ale dotlač by sa až tak neoplatila, lebo fotografické knihy na rozdiel od beletrie alebo textových knižiek, kde máte použitý lacnejší papier a jednoduchú väzbu, sú drahšie.

Obr. 7: Tomáš Pospěch *Šumperák,* vypredaná verzia (Positif, 2015)

V autorskej verzii knihy sa objavujú aj autorské recesie, ktoré nabúravajú zaužívané postupy v samotnej fotografii. Štandardne sa architektúra fotografuje tak, že prednej strane domu venujete dve tretiny snímku a bočnej strane jednu tretinu, fotografujete pri jemne zamračenom počasí, aby svetlo dopadajúce na budovu nebolo moc kontrastné, ale zároveň zostalo smerové. **Pospěch** fotil domy symetricky a na stred fotografie, pri úplne zatiahnutej oblohe, aby zmazal rozdiely a fotografie boli čo najviac porovnateľné. Zároveň šumperák bol historikmi architektúry kritizovaní za nadužívanie šikmín, preto sú v knihe použité fotografie, ktoré **Pospěch** zadal profesionálnej retušérke, ktorá sa venuje architektúre. Vo fotografovaní architektúry sa často v post-procese vyrovnáva perspektíva. Takže prirodzené šikminy *Šumperáku* retušerka úplne vyrovnávala, aby vznikla verzia domu, ktorá sa konečne pozdáva teoretikom. Celá kniha umocňuje toto nadužívanie rovín, a to zoseknutím celej knihy, kniha nie je tak v tvare obdĺžnika ako klasické knihy, ale má tvar *Šumperáku*. Tento výrobný proces nebol ani o korunu drahší, iba pani v tlačiarni si musela

nastaviť iný uhol na rezačke. Netradičné prevedenie však má aj svoje nevýhody, **Pospěchovi** sa stáva, že mu volajú z kníhkupectiev, či knihy nie sú poškodené alebo vadné. Z hľadiska vydavateľa vydávať veľké, divne zrezané knihy nie je moc rozumné, ale ako autor si to môže dovoliť, ekonomická stránka v tomto prípade nie je prvoradá.

Obr. 8: Tomáš Pospěch *Šumperák*, autorská verzia knihy (Positif, 2019)

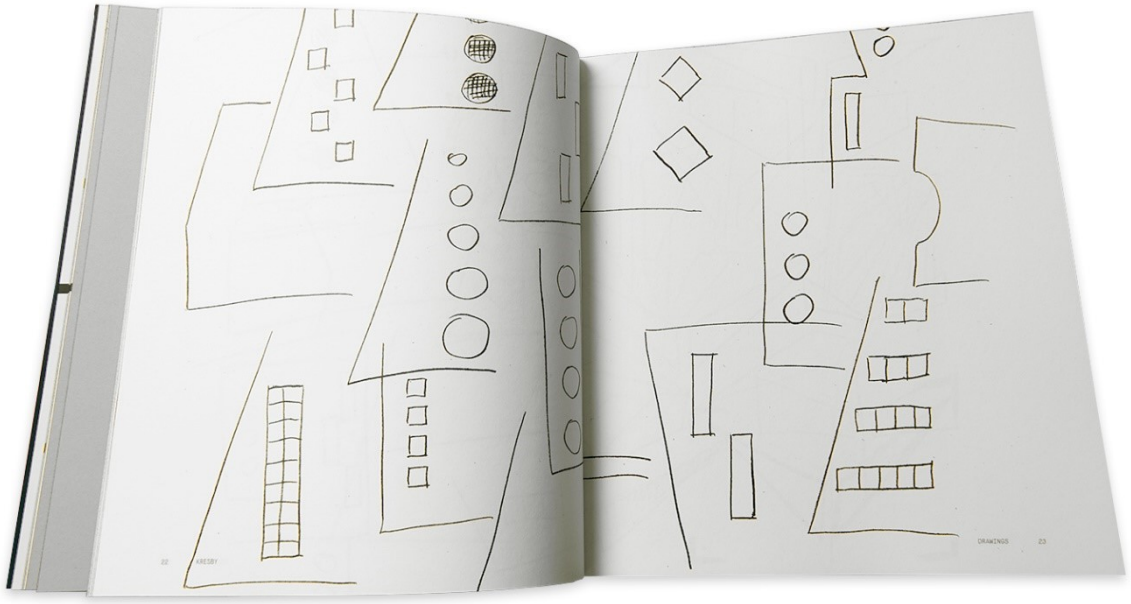

Obr. 9: Tomáš Pospěch *Šumperák*, autorská verzia knihy (Positif, 2019)

Obr. 10: Tomáš Pospěch *Šumperák*, autorská verzia knihy (Positif, 2019)

Pospěch často nepracuje iba v cykle alebo neuvažuje iba o knihe, ale pracuje v projektoch a jednotlivý projekt má sériu fotografií, text, objekty, či kresby a výstavu, všetko dokopy to tvorí jeden projekt. **Pospěch** vraví, že projekty si sami povedia, aký typ fotografie sa im hodí: analógový, digitálny, čiernobiely, farebný, projekt samotný si to následne riadi až po výsledok knihy. Nakladateľstvo Positif tak produkuje knihy, ktoré sú svojím charakterom marginálne a primárne neprodukujú značný finančný obnos.[24]

Spolupráca s grafickým dizajnérom je kľúčová, vraví **Pospěch**, rád by spolupracoval s viacerými grafickými dizajnérmi, ale ak vie, že by si nenašli čas na dialóg, grafický dizajnér by si to urobil po svojom, tak ich ani neoslovuje. Ako vraví, je to gesamkunstwerk, je to spoločné dielo. A na to si dáva **Pospěch** pozor, aby nikdy nebol grafikom, nikdy nepríde za grafickým dizajnérom a nepovie mu, že chce žltú obálku a konkrétne písmo do knihy. Je skôr zamietačom, dobre sa mu zamieta a zle vymýšľa, keď sú už určité návrhy a náhľady, tak dobre sa mu vyberá, respektíve spresňuje a formuluje ďalšie úpravy grafickému dizajnérovi. Ako nakladateľ tieto skúsenosti často využíva pri príprave kníh pre iných autorov, už sám napríklad rozhodí fotografie na dvojstránky alebo napíše text.

Pospěch tvrdí, že výstava a kniha sú prepojené, keď vydáte knihu, je vždy dobré spraviť výstavu, médiá vám napíšu o výstave a napíšu aj o knihe. Zároveň ale dodáva, že nikdy to nerobí z týchto čisto marketingových dôvodov. Pre neho je dôležitá tá tvorba, to, že to vznikne. Kniha pracuje úplne iným jazykom a môže si u nej dovoliť úplne iné možnosti než na výstave. Kniha je lineárna, má začiatok, stred a koniec. Kniha je médium pomalé, každý jeden proces trvá dlho a musí si to človek zažiť, premyslieť, vážiť.

Okrem vyššie spomínaných kníh v nakladateľstve Positif vyšli knihy: Tomáš Predka (2020), *Zdeněk Lhoták Spartakiáda* (2020), *Gustav Aulehla - Sudetská kronika* (2020), *Jaroslav Pulica* (2020), *Libor Fojtík - Trampové* (2020), *Role fotografie* (2019), *Lucia Sekerková - Ženy predávajúce nádej* (2019), *George Kubler - Tvar času* (2018), *Tomáš Pospěch - Zemědělské práce Slušovice* (2018), *Mikulov - Fotografická dílna* (2018), *Tomáš Pospěch - Hranice: Město a jeho památky* (2016), *Markéta Magidová - Překlapy a přehmat* (2015), *Eugen Wiškovský Obrazová fotografie* (2014), *Tomáš Pospěch - Myslet fotografii: Česká fotografie 1938 - 2000* (2014), *Jiří Siostrzonek - Návrat domu aneb cesta legionáře Václava Balcara kolem světa* (2013), *Jaroslav Charfreitág - Cesta do Nového světa* (2013), *Imrich Veber - HOMOurban* (2012), *Orel, lev svastika a hvězda* (2010), *Tomáš Pospěch - Česká fotografie 1938-200: v recenzích, textech, dokumentech* (2010).

[24] POSPĚCH, Tomáš. *Tomáš Pospěch: Neláka mě být uzávorkován ve světe černobílé momentky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.art.ceskatelevize.cz/360/tomas-pospech-nelakalo-me-byt-uzavorkovan-ve-svete-cernobile-momentky-qVeqE

1.2 Wo-men [25]

Nakladateľstvo *Wo-men* založila **Barbora Baronová** podobne ako **Tomáš Pospěch**. Pri vytváraní prvej knihy oslovila viacero väčších nakladateľstiev, ktoré o knihy nemali záujem. Ako dôvody uvádzali, že bude moc drahá, príliš náročná na realizáciu, príliš umelecká. Preto sa **Baronová** rozhodla vydať knihu svojpomocne, na založenie nakladateľstva si dokonca vybrala peniaze zo stavebného sporenia.[26] Ďalšiu spojitosť s **Pospěchom** má **Baronová** v tom, že nikdy sa neplánovala stať vydavateľkou a netúžila po tom. Baronová je literárna dokumentaristka, pracovala ako redaktorka pre periodiká a ako kreatívny copywriter.[27] Paralelne vyštudovala na *Karlovej Univerzite* polonistiku a žurnalistiku a magisterské štúdium ukončila na *Karlovej Univerzite* na obore Mediálne štúdia v roku 2004. Postgraduálne štúdium zakončila na Univerzite Tomáša Bati v Zlíne, na ateliéri Audiovizuálnej tvorby v roku 2019.[28]

Prísne mantinely v oblasti copywritingu a práce pre periodiká motivovali **Baronovú** k prechodu k dokumentárnej tvorbe: „*...mně vždycky vadilo, když jsem napsala text, který měl hodnotu a aby fungoval, pak přišla informace z redakce, že se prodala reklama na čtvrtku strany a text musím skrátit o nějaký počet normoznaků*“.[29]

Takto sa **Baronová** začala viac odpútavať od žurnalistiky a stávala sa viac literárnou dokumentaristkou. Jeden z prvých vlastných dokumentárnych projektov, ktorý dostal podobu knihy, boli *Slečny,* ktoré vyšli v roku 2012. Kniha sa venuje ženám, ktoré sa nikdy nevydali, nabúrava klasickú predstavu o ženách, ktorým je pripisovaná spoločenská hodnota, iba keď sa vydajú a majú deti a plnia svoju ženskú úlohu. Častokrát sa zabúda na ženy, ktoré nemôžu mať deti alebo nenašli vhodného partnera.[30] Kniha prináša osem intímnych výpovedí, ktoré sa datujú od prvej republiky až po súčasnosť. Vďaka tejto knihe sa začala aj dlhodobá a úspešná spolupráca s fotografkou **Ditou Pepe,** s ktorou spojuje autorskú prácu.

[25] V kapitole o nakladateľstve *Wo-men* vychádzam z rozhovoru s **Barborou Baronovou** z dňa 19.3.2021. Celý rozhovor je nahraný na CD prílohe.

[26] BARONOVÁ Barbora. *Barbora Baronová: Kniha Ženy o ženách ukazuje, jak dokumentaristky při práci řeší etické i technické problémy* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.vltava.rozhlas.cz/barbora-baronova-kniha-zeny-o-zenach-ukazuje-jak-dokumentaristky-pri-praci-resi-8137560

27 BARONOVÁ, Barbora. *Book in Progres 2* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=8bIh9wQ8O2Y

[28] BARONOVÁ, Barbora. [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.baara.cz

[29] BARONOVÁ, Barbora. *Barbora Baronová: Kniha Ženy o ženách ukazuje, jak dokumentaristky při práci řeší etické i technické problémy* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.vltava.rozhlas.cz/barbora-baronova-kniha-zeny-o-zenach-ukazuje-jak-dokumentaristky-pri-praci-resi-8137560

[30] BARONOVÁ, Barbora. *Barbora Baronová: Kniha Ženy o ženách ukazuje, jak dokumentaristky při práci řeší etické i technické problémy* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.vltava.rozhlas.cz/barbora-baronova-kniha-zeny-o-zenach-ukazuje-jak-dokumentaristky-pri-praci-resi-8137560

Po 4 rokoch dokumentárnej práce na knihe si **Pepe** s **Baronovou** vraveli, že po toľkej energii nemôže vyzerať knižka blbo, a snaha a vložený čas musí byť reflektovaný aj vo vizuálnej podobe. Tento prístup sa premietol aj do ďalších knižných realizácií. Baronová tak zároveň kultivuje estetiku knižného trhu: „*...když se člověk podívá, jak vypadá spousta knížek v Česku, je to prostě hrozné. Jako fakt hrozné*“. Baronová si dáva záležať pri výrobe kníh aj na technickú stránku. Častokrát sa stáva, že súčasná beletria je tlačená na lacný a nekvalitný papier, a tak za 2 týždne kniha zožltne alebo človek ňou dvakrát prelistuje a začne sa rozpadať, tieto všetky rozhodnutia u nakladateľa sú motivované znížením produkčnej ceny a zvýšením zisku. Tento model nie je **Baronovej** sympatický a snaží sa pristupovať k produkcii kníh naopak, za dlhé roky si vybudovala vzťah s tlačiarňou *Helbich*, v ktorej je majiteľ naklonený aktivite **Baronovej,** a tak sa častokrát pred finálnou tlačou robia testy, skúša sa papier, skúša sa väzba, ako sa kniha otvára, ako sa správa plátno na obálke. Napriek otvorenosti tlačiarní sa stále musí počítať, že v tlači sa nejaký proces pokazí, stáva sa to skoro pri každej druhej knihe, zle objednaný papier v tlačiarni, zle vyradená a posunutá stránka v celej knihe, nevysvetliteľný žltý pruh v strede stany, popletená väzba. S podobnými problémami už **Baronová** ráta dopredu a často ich započítava do harmonogramu vydávania kníh.

Obr. 11: Barbora Baronová - *Slečny* (Wo-men, 2012)

Obr. 12: Barbora Baronová - *Slečny* (Wo-men, 2012)

Obr. 13: Barbora Baronová - *Slečny* (Wo-men, 2012)

Projekty, na ktorých pracuje a realizuje **Baronová,** majú spoločenský prínos, často sú to tabuizované témy, o ktorých sa v spoločnosti otvorene nediskutuje, alebo sa témy venujú marginalizovaným skupinám, ktoré nemajú svoj hlas v spoločnosti. Ako nakladateľka má moc vypúšťať do sveta myšlienky, neznamená to pre ňu ale, že by vypúšťala každú jednu, alebo ktorá by nabúravala hodnoty, v ktoré sama verí. Na každom knižnom projekte sa snaží spolupracovať so spoľahlivými a „kvalitnými" ľuďmi, čo znamená, že jej úloha je aj režírovať celý priebeh a manažovať egá. V minulosti sa stávalo, že autor začal komentovať grafickú úpravu, grafický dizajnér fotografie, na to si **Baronová** dáva už teraz pozor, finálne slovo má ten človek, ktorý je najpovolanejší vo svojej oblasti. Zároveň si nemôže dovoliť, aby sa jej projekt rozpadol, ako nakladateľku by ju to mohlo finančne a existenčne ohroziť. Tak isto, ako keby si autor vymyslel polygrafickú úpravu knihy, ktorá by finančne zaťažila nakladateľstvo a stalo by sa, že kniha by sa dobre nepredávala, ohrozilo by to celé nakladateľstvo, preto sama u každého projektu hľadá finančné a kreatívne mantinely.

Intimita, 175x245mm, 2015. Aj táto kniha sa vymyká vydavateľskému štandardu, ktorý by si veľké vydavateľstvá nedovolili. Kniha sa skladá zo 7 častí, ktoré sú umiestnené do krabice. Kniha zachytáva dôležité sociálne témy, cez výpovede šiestich českých žien: hendikep, prostitúcia, depresia, rakovina, umieranie. Na knihu grafický dizajnér **Milan Nedvěd** a fotografka **Dita Pepe** vymysleli, že by sa naniesol termolak, ktorý by reagoval pod teplom dotyku a na fotografii dievčatka na obálke by sa vytvorila pomyselná modrina. **Baronová** ale mala obavy, kniha sama o sebe váži kilo a pol a nevedela, čo by sa stalo, keby niekde v sklade u distribútora by bolo naskladnených pol tony kníh na sebe, že či by termolak nestratil vlastnosti. Tým by sa iba vyhodili peniaze. Sloboda nad rozhodovaním aj takýchto detailov je jednou zo základných dôvodov, prečo **Baronová** vydáva knihy. Ak by ju stratila, tak vraví, že by už nemala dôvod ďalej vydávať knihy. **Baronová** je príkladom a zástancom slow publishingu, ktorého zámerom nie je vydávať kvantá kníh, ale vydať knihy prepracované do detailov. Príkladom môže byť projekt, na ktorom pracovala v roku 2017 v Austrálii a spracovať ho trvalo 3 roky a vyjde iba tento rok. Okrem toho to znamená, že častokrát si musí pripravované knihy a projekty financovať 3-4 roky z vlastných financií a žiadať grant od ministerstva kultúry až pri finálnom vydávaní.

Obr. 14: Barbora Baronová *Intimita*. (Wo-men, 2015)

Obr. 15 – 16: Barbora Baronová Intimita. (Wo-men, 2015)

Budúcnosť nakladateľstva by Baronová rada videla v spolupráci so zahraničnými malými nakladateľstvami, viaceré projekty spracovávala v zahraničí, napríklad v Japonsku, Afrike alebo spomínaný projekt v Austrálii, kde nahrávala 30 rozhovorov s najzaujímavejšími ženami v Austrálii a ktorá vyjde v česko-anglickej verzii. Berie to ako utópiu, že knihy by sa dostali do predaja a distribúcie aj v Austrálii, je to náročný proces spolupráce a riadiť ho z Českej republiky proces iba komplikuje. Knižný projekt z Japonska okrem knihy mal mať aj podobu výstavy, ktorá sa začala komplikovať kvôli Covid-19 pandémii a ďalším komplikáciám. S výstavou ale Baronová pracuje veľmi rada, knihu a výstavu vníma ako prepojené výstupy, ktoré sa podporujú a divák má možnosť sa pozrieť na danú tému ešte z novej perspektívy.

Baronová spolupracuje aj s inými nakladateľstvami, na poslednom knižnom titule *Milk and Honey*, 161x254 mm, 2021, spolupracovala s **Kateřinou Olivovou**, ktorá od nakladateľstva AVU dostala čiastočný grant na pokrytie nákladov. Baronová celý projekt riadila a knihy si s nakladateľstvom AVU rozdelila podľa toho, kto mal akú veľkú finančnú participáciu. Kniha sa venuje rozhovorom s umelkyňami a umelcami, ktorí fungujú v umeleckej prevádzke a majú deti. V rámci premýšľania o koncepte knihy **Olivová** mala túžbu, aby sa kniha podobala na ňu samotnú. **Olivová** je výstredná objemnejšia žena a je na to hrdá, preto aj knižný dizajn a obálka je z mäkkého plyšu, ktorý je na dotyk hebký a jemne tvárny. **Baronová** vraví, že v Česku medzi malými nakladateľmi spolupráca ako tak funguje. Keď jej napríklad niekto píše, že by rád vydal pod pseudonymom ženský román, ktorému žánru sa **Baronová** vôbec nevenuje, tak ho posunie iným kolegom z brandže, ktorí by možno mohli mať záujem vydať takúto knihu.

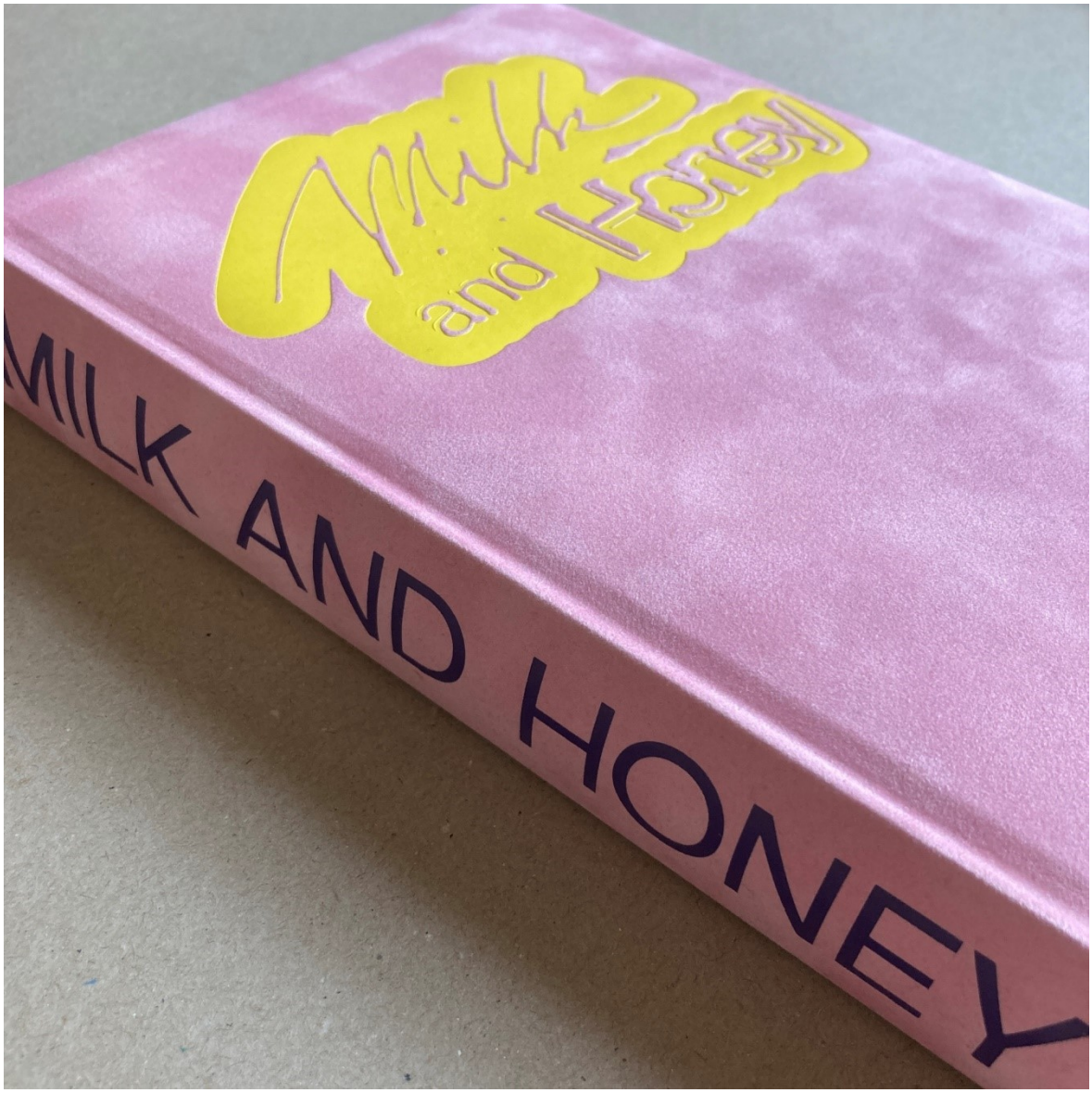

Obr. 17: Kateřina Olivová *Milk and Honey* (Wo-men, 2021)

Vlastný edičný plán nakladateľstva väčšinou závisí na vlastnej literárno-dokumentárnej práci, keď ju však oslovil Jindřich Štreit, ktorého tvorbu a dlhodobú fotografickú prácu si Baronová váži, tak bola poctená a nevedela odmietnuť. Vznikla kniha *Kde domov můj*, 360x285 mm, 2016, ktorá tematizuje humanistickým objektívom **Jindřicha Štreita** tému bezdomovectva. Konceptom a zámerom knihy bolo od začiatku vytvoriť netradičný objekt. **Štreitovi** vyšli desiatky fotografických publikácií, ktoré majú klasickú podobu a konzervatívnejší knižný dizajn, preto **Baronová** s grafickým dizajnérom **Jakubom Wdowkom** vymysleli, že celá kniha bude krabica z kartónu previazaná špagátom, v ktorom budú vložené fotografie. Kartón má tak evokovať materiál dobre známy bezdomovcom, z ktorého si vyrábajú provizórne prístrešia.

Obr. 18: Jindřich Štreit, *Kde domov můj* (Wo-men, 2016)

Vo fotografických knihách je dôležitá súčasť celého procesu editor fotografií, autor je častokrát príliš emocionálne naviazaný na svoje fotografie a nemá nadhľad nad sekvenciou, vzťahmi a celkovým kontextom fotografií v knihe, preto aj napriek tomu, že **Baronová** za tie roky vydávania kníh si sama vypestovala vkus a cit pre editovanie fotografií a chápe určité princípy, pozýva si etablovaných kurátorov či historikov fotografie na editovanie fotografií. Ku plánovanej knihe **Dity Pepe** bol prizvaný ako editor **Rafal Milach**, ku knihe od **Libuši Jarcovjákovej** *Černé roky*, 2017 zasa **Luciu L. Fišerovú**, ktorá spolupracovala aj na knihe *Svátosti*, 2020.

Knihy v nakladateľstve *Wo-men* vychádzajú v nákladoch od 500 do 2000 kusov, s tým, že strop je vždy 2000 kusov, ktorý **Baronová** nechce prekračovať alebo robiť dotlač, má na to rôzne dôvody. Jeden z nich je, že veľké nakladateľstvá, ktoré vydávajú väčší počet kníh, potrebujú čo najrýchlejšie predať čo najväčší počet kusov, pretože po dvoch, troch mesiacoch, keď sa kniha nepredáva, tak sa z predajní stiahne do externých skladov distribútora, na predajni zostávajú iba bestsellery a približne 0, 5 % knižnej produkcie. **Baronová** naopak nechce byť tlačená predávať takto rýchle a okamžite, vytvára knihy za účelom trvácnosti: *„...já chci dělat knížky, které si budeš předávat z generace na*

generací.“ Príkladom je kniha Slečny, ktorá je vypredaná a existuje 2000 kusov, ktoré sa stali zberateľským artefaktom a ľudia si ich kupujú a zháňajú za dvojnásobok pôvodnej predajnej ceny. Keď túto knihu niekto dočíta, tak ju nevyhodí, lebo má hodnotu. V okamiku, keby vyšlo 10 000 kusov, tak by sa nechcené kúsky začali vyhadzovať, skartovať, bola by to aj zbytočná ekologická záťaž, o ktorú Baronová nestojí. Jeden z ďalších dôvodov je aj financovanie, na produkciu nákladu 2000 kusov treba zohnať približne milión korún. **Baronová** 3 milióny nemá a nepodarilo by sa jej ich zohnať. Po diskusiách s malými a artovými nakladateľstvami z Francúzka a Španielska sa **Baronová** dozvedela, že aj v oveľa väčších krajinách s viacerými obyvateľmi je stále strop nákladu okolo tých 2000 kusov.

Za roky práce a odhodlania si **Baronová** vybudovala funkčný model vydávania kníh, aktívne si buduje aj komunitu ľudí, ktorí sú naklonení činnostiam nakladateľstva a cez newsletter je spojená so svojimi čitateľmi, ktorých pravidelne informuje a komunikuje s nimi. S ďalšou prepracovanou stránkou nakladateľstva je aj crowdfunding, v ktorom Baronová bola vždy úspešná. Na cruwdundingovej stránke hithit.com na knihu *Měj ráda sama seba* vyzbierala 102 087 Kč, na knihu *Intimita* 82 075 Kč, na knihu *Černé roky* 124 142 Kč, na knihu *Kde domov můj* 98 126 Kč, na knihu *Ženy o ženách* 106 787 Kč. U všetkých kníh čiastky presiahli predom žiadanú sumu. Za úspechom stojí neustála energia vkladaná do informovania verejnosti o pripravovanej knihe a kampani, zaujímavé odmeny pre podporovateľov kampane a v neposlednom rade zaujímavý námet samotných kníh. Osobitý námet, prepracovaná obsahová aj vizuálna stránka zabezpečila nakladateľstvu Wo-men viacero ocenení: kniha *Slečny* v roku 2012 získala 3. miesto v súťaži *Nejkrásnější česká kniha*, kniha *Intimita* v roku 2016 získala ocenenie Magnesia Litera ako nakladateľský počin, 2. miesto v súťaži *Nejkrásnější české knihy*, kniha *Kde domov můj* v roku 2016 sa umiestnila na 1. mieste v súťaži *Nejkrásnější české knihy,* kniha *Černé roky* v roku 2017 získala 2. miesto na *Viena Photo Book festivale*.

V nakladateľstve Wo-men vyšlo doposiaľ 14 kníh, okrem vyššie spomínaných vyšli knihy: *Dita Pepe: Self-portraits* (2014), *Lágr Barbora* (2015), *Ženy 60+* (2018), *Miss Amerika* (2018), *Bibliodiverzita* (2018), *Svátosti* (2020), *Děvčata první republiky* (2020).

1.3 BFLMPSVZ [31]

Za nakladateľstvom *BFLMPSVZ* stojí fotograf **Stanislav Bříza**. Príbeh začiatku nakladateľstva je podobný ako u **Tomáša Pespěcha** a **Barbory Baronovej**, autor hľadal pre vydanie svojej vlastnej knihy vydavateľstvo, ktoré nenašiel, a preto si založil vlastné. Vydávanie kníh aj ostatným autorom prišlo až neskôr. Pozadie **Břízu** je ale pestrejšie, pred začiatkom štúdia fotografie na *Slezskej Univerzite v Opave* pôsobil ako editor časopisu *Temnokomorník*, ktorý sa venoval klasickej analógovej fotografii. Ako vraví, zaujímalo ho aj editovať fotografie, robiť rozhovory, nefigurovať vo svete fotografie iba ako autor. *Temnokomorník* má obsahovo aj formálne ďaleko od vydavateľstva *BFLMPSVZ*, ktoré je viacej zamerané na súčasnejšie progresívnejšie smerovanie fotografie a knižného dizajnu.

Názov nakladateľstva pre Čechov môže byť povedomý z hodín češtiny na základnej škole, pretože po spoluhláskach b, f, l, m, p, s, v, z sa v českej gramatike môže písať mäkké aj tvrdé i/y, čiže sú to obojaké spoluhlásky.[32] Zaujímavé je, že tento termín nevychádza z fotografie, ani na ňu neodkazuje, rozhodnutie ale padlo organicky, vraví **Bříza**: „*Je to něco, co každý Čech už zná a chápe a zároveň je to takový crazy sled slov...*“ Ako paralelu k fotografii nachádza v tvrdení, že fotografia je ľahko zrozumiteľné médium, tak ako je ľahko zrozumiteľné pre ľudí bflmpsvz. S tvrdením **Bříza** však úplne nesúhlasí, síce médium fotografie je viacej zrozumiteľné ako napríklad jazyk, ale fotografia a jej čítanie je oveľa viacej napojené na kultúrne a spoločenské návyky, preto tú istú fotografiu môže divák inak vizuálne odčítať v Číne, v USA či Sýrii, dopĺňa **Bříza**.

Hitchhike us. 165x215 mm, 95 strán, grafický dizajn **Petr Mazoch**. **Bříza** v roku 2013 podnikol s priateľkou cestu do Spojených štátov amerických, rozhodli sa cestovať stopom, čo v USA vôbec nie je tak populárne ako v Európe, umožnilo mu to sa dostať na miesta a k ľudom, ktorých by za klasických turistických podmienok nestretol. Kniha sprevádza poznanie aj stratu ilúzií, predsudkov o americkej spoločnosti.[33] Keď **Bříza** fotografie spracovával do knihy, tak vedel, že samotná téma je pre neho silná na „poriadnu“ publikáciu. Zároveň v tomto období začalo byť v Českej republike populárnejšie vydávať si knihy sám, na západe to bolo populárne ešte skôr a ako inšpirácia pre self-publisherov slúžila platforma *Self Publish, Be Happy*, ktorú založil **Bruno Ceschela** v roku 2010. **Bříza** tak požiadal a dostal na knihu grant od ministerstva kultúry

[31] V kapitole o nakladateľstve *BFLMPSVZ* vychádzam z rozhovoru so **Stanislavom Břizom** z dňa 27.1.2020. Celý rozhovor je nahraný na CD prílohe.
[32] PRAVOPISNE. *B, F, L, M, P, S, V, Z jako obojetné souhlásky* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: https://www.pravopisne.cz/2017/02/b-f-l-m-p-s-v-z-jako-obojetne-souhlasky
[33] BFLMPSVZ *HITCHHIKE US* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/HITCHHIKE-US

a k tomu to dofinancoval z crowdfundingovej kampane. Na rozdiel od dnešnej zaužívanej českej crowdundingovej platformy hithit v tom období nebola tak populárna a **Bříza** zvolil platformu Indiegogo, do ktorej sa môžu prispievatelia zapojiť z celého sveta. Na knihu Hitchhike us sa vyzbieralo 317 libier, čo nie je veľká suma podľa **Břízu,** a tvrdí, že dnes, ak človek vie, ako na to a tlačí to, tak vie vyzbierať oveľa väčšie čiastky. Ako ďalší dôvod mohol byť aj to, že ľudia na kampane tohto formátu neboli ešte zvyknutí. Na ďalšie knihy, ktoré vydal, už nevyužil crowdfundingové platformy z rôznych dôvodov. Peniaze, ktoré sa vyberú takýmto spôsobom, nefungujú ako grant, ale sú za ne rôzne odmeny, kniha ako odmena, to by bol ekvivalent predpredaja, ale musia sa vymyslieť odmeny aj za menšie hodnoty, ako je kniha, dať ich vyrobiť, následne rozposielať, napríklad plagáty alebo pohľadnice. Zároveň crowdfunding nefunguje iba tak, že sa kampaň spustí a človek čaká, naopak kampaň treba propagovať a tlačiť, **Bříza** spomína, že sú to denne hodiny práce, je to práca na polovičný úväzok a sú v procese schované rôzne finančné a časové výdavky. Nadovšetko z celej vyzbieranej sumy si ešte platforma zoberie 10 percent. Preto výhodu v crowdungu vidí skôr v tom, že je to obrovské PR, knihy sa rozpošlú novinárom, ktorí napíšu o knihe a kampani, jedno podporí druhé. Kniha sa tak vydala, ako sám tvrdí, po „*strašných porodních bolestech, protože vydat knížku není zas taková prdel*“. Človek si môže nájsť tlačiareň, grafik sa dá tiež zohnať, respektíve sám si to vyskladať v *Indesignu*. Keď má človek peniaze, tak si to aj sám zafinancuje a nepotrebuje veľkého nakladateľa, tak to ide. Na druhú stranu ale komplikovanejšie pre autora dostať knihy do sveta. Distribúcia a PR je práve ten problém pri vydávaní knižiek, vydavateľ už má svoju distribučnú sieť, pozná novinárov. Nakladateľstvo *BFLMPSVZ* má e-shop, kde knihy predávajú a potom chodia na rôzne knižné veľtrhy, ako sú *Litr* v Olomouci, *Phasebook* v Prahe, *Tabook* v Tábore či *Knihex* v Prahe.

Obr. 19: Stanislav Bříza *Hitch hike us* (BFLMPSVZ, 2016)

Obr. 20: Stanislav Břza *Hitch hike us* (BFLMPSVZ, 2016)

Homecoming, 148x200 mm, 70 strán, grafický dizajn **Petr Mazoch**. Kniha reflektuje dramatické udalosti na Ukrajine. Fotograf a autor **Andrii Konostsev** sa každý rok vracal domov na Ukrajinu do Sevastapolu, v roku 2014 sa vrátil ale domov do Ruska. Krymský problém tak dokumentuje cez silnú osobnú rovinu, znalosť miestnych pomerov, rodiny a priateľov, vzniká tak unikátny pohľad na prostredie, v ktorom sa v okamihu všetko zmenilo, ľudia, názory, atmosféra. Fotografie v knihe sú doprevádzané objektami, ručne písanými poznámkami či dyptichmi. [34]

Táto kniha nebola úplne bez problémov a v tlačiarni sa musela znova tlačiť. Je to jedna z vecí, na čo si treba dávať pozor, upozorňuje **Bříza**: „*Je to válka.*“ Keď je človek v tlačiarni prvýkrát a toto sa stane s jeho autorskou knihou, tak človek zostane frustrovaný, nevie, čo má robiť. Zároveň **Bříza** dodáva, že to nemyslí zle, v tlačiarni sa snažili a sú tam všetci milí, aj človek, ktorý vlastní tlačiareň, je nadšenec do umenia a autorom a umelcom dáva lepšie ceny. Na umeleckých knihách nechce robiť biznis, biznis robí na iných veciach. Ale aj tak je to problém pre nakladateľa, pripravil si marketing, rozhlásil na sociálnych sieťach, že bude hotová kniha, bol pripravený a mal zaplatené stánky na rôznych knižných veľtrhoch a kniha jednoducho nebola. Navyše, ak sa na knihu dostane grant z ministerstva kultúry, ten musí byť do istého dátumu vyúčtovaný. Preto vraví, že je výhodnejšie knihy robiť s niekým skúsenejším, kto už vie, čomu sa vyvarovať v tlači, ako komunikovať a čo očakávať.

[34] BFLMPSVZ BŘÍZA, Stanislav. *Homecoming* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Homecoming

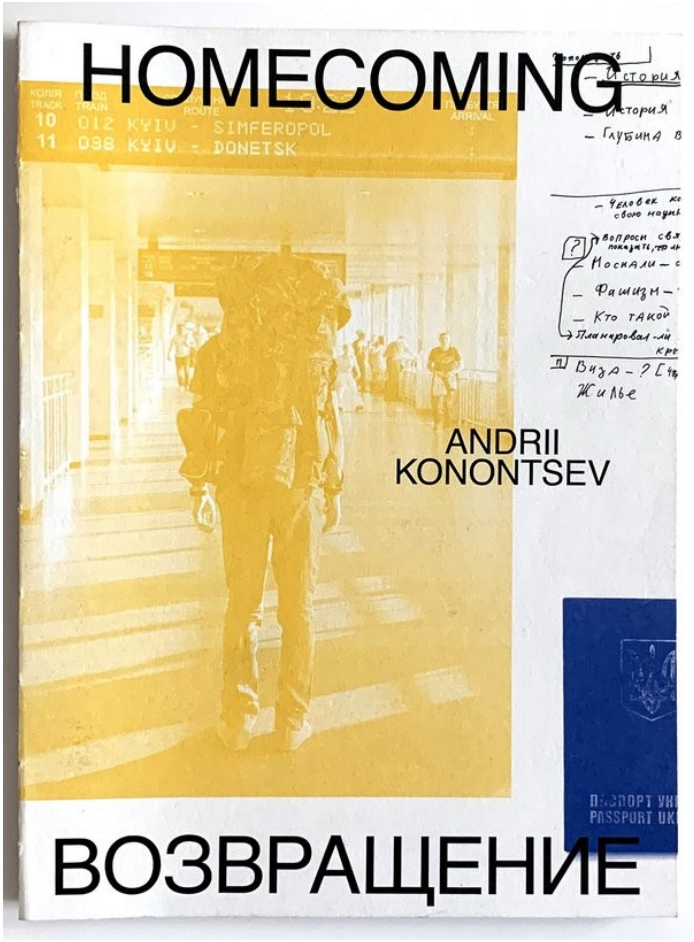

Obr. 21: Andrii Konontsev *Homecoming* (BFLMPSVZ, 2021)

Obr. 22: Andrii Konontsev *Homecoming* (BFLMPSVZ, 2021)

Vandr, 148x200 mm, 95 strán, grafický dizajn **Petr Bláha**. Fotografická kniha **Vandr** sa zameriava na fenomén trampingu v Česku, ktorý je tvorený osobitou komunitou ľudí, ktorí radi chodia na výlety do hôr a lesa, prespávajú tam, robia si táboráky a spievajú. Fotograf **Oldřich Malachta** vandruje spolu s nimi od jari až do zimy, fotografie tak ponúkajú pohľad na komunitu trampov zvnútra. V knihe sa objavujú tradičné fotografie na stredný formát ale aj fotografie na kinofilm pripomínajúce snapshot estetiku a autor do toho kombinuje aj ateliérovú fotografiu.[35] V kontexte súčasného technologického progresu, urbárneho dynamického života by sa mohlo zdať, že fenomén ako tramping zanikne, možno práve vďaka úniku z komfortu digitálneho sveta a znova nadviazaniu na stratený vzťah s prírodou stále pretrval a láka aj mladých ľudí. Kniha sa vydáva v náklade 500 kusov, čo je bežný náklad aj u ďalších kníh, ktoré **Bříza** vydáva, je to z dôvodu, že to je minimálny počet kusov na ofsetovú tlač, ktorá je kvalitnejšia ako digitálna tlač a v tomto množstve aj lacnejšia. Cena sa už potom lineárne nezmenšuje pri menšom náklade, čiže 400 kusov by vyšlo finančne veľmi podobne ako 500 kusov. **Bříza** vraví, že vydaná kniha je na celý život a on a autor ju budú predávať ďalších 50 rokov. Dodáva ale, že viaceré knihy majú potenciál, aby boli vidieť, aby sa dobre predávali, ale za to do veľkej miery je aj zodpovedná aktivita samotného autora, knihám pomáha, keď sa prihlasujú na rôzne knižné súťaže, a to je už na autorovi, vydavateľ mu to môže navrhnúť alebo posunúť, ale **Bříza** nechce suplovať toho autora a v tomto ohľade má limitovaný režim. Hlavne to neberie ako biznis, čiže nejde mu o to, aby na tom zarobil, pre udržateľnosť rieši určitú návratnosť peňazí, ale knihy vydáva pre radosť, s cieľom knihy dostať k ľuďom, ktorí majú o ne záujem.

Napriek špecifickosti fenoménu trampovania v Česku v roku 2020 vychádzali dve publikácie od dvoch rozličných nakladateľov, dvom rozličným autorom na tú istú tému. **Bříza** komentuje túto zhodu ako náhodu, kniha Vandr bola pripravená už skôr, ale kvôli korona pandémii a kvôli tomu, že celú knihu museli nanovo tlačiť, tak časovo sa zhodli tieto dve knihy. Zároveň autor fotografií mal osobné problémy, takže sa to celé skomplikovalo aj pre Břízu. Kniha od nakladateľstva *Positif* na seba upútala väčšiu pozornosť ako od nakladateľstva *BFLMSZ*, a to aj z toho dôvodu, že **Tomáš Pospěch** je na fotografickej scéne oveľa usadlejší, ako pedagóg na univerzite, kurátor a autor je viac etablovanejší ako **Bříza**. **Bříza** naplno žije v Londýne, preto aj ambíciou a zámerom jeho vydavateľstva bolo knihy vydávať do zahraničia. S nakladateľstvom a knihami chodieval na knižné festivaly a veľtrhy do Londýna a Paríža, ktoré v roku 2020 nenavštívil kvôli pandémii Covid-19.

[35] BFLMPSVZ. *Vandr* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Vandr

Obr. 23: Oldřich Malachta *Vandr* (BFLMPSVZ, 2020)

Obr. 24: Oldřich Malachta *Vandr* (BFLMPSVZ, 2020)

Talks on photography, 109x68x13 mm, 33:18 minút. Audiozin na kazete obsahuje prerozprávaný text od známych kurátorov a teoretikov fotografie, ktoré sa vzťahujú k výstavám a dielam popredných súčasných českých fotografov. Text je ale anonymizovaný a nahovorený známym hlasom **Pavla Soukupa**. Do popredia vstupuje surreálny až bizarný charakter umeleckého jazyka, ktorému chýba vizuálna referencia na akýkoľvek obraz či fotografiu. Fotografia je médium špecificky závislé na zrakovom vnímaní.[36] **Bříza** vníma tieto kazety stále ako zine ako knihu, symboliku nachádza v obale kazety, v ktorej by kniha mohla byť vložená, ako kniha sa aj obal otvára. Vo vnútri ale človek nájde kazetu, prišlo mu to ako dobrý vtip, lebo v dnešnej dobe, aby si človek vôbec pustil, čo je na kazete nahrané, musí ísť hľadať kazetový prehrávač na povalu alebo si ho zaobstarať. Odstránenie kontextu a abstrahovanie teoretického textu necháva na poslucháčovej schopnosti alebo naopak neschopnosti si z komplikovaného akademického textu predstavovať pôvodné obrazy, na ktoré text odkazuje.

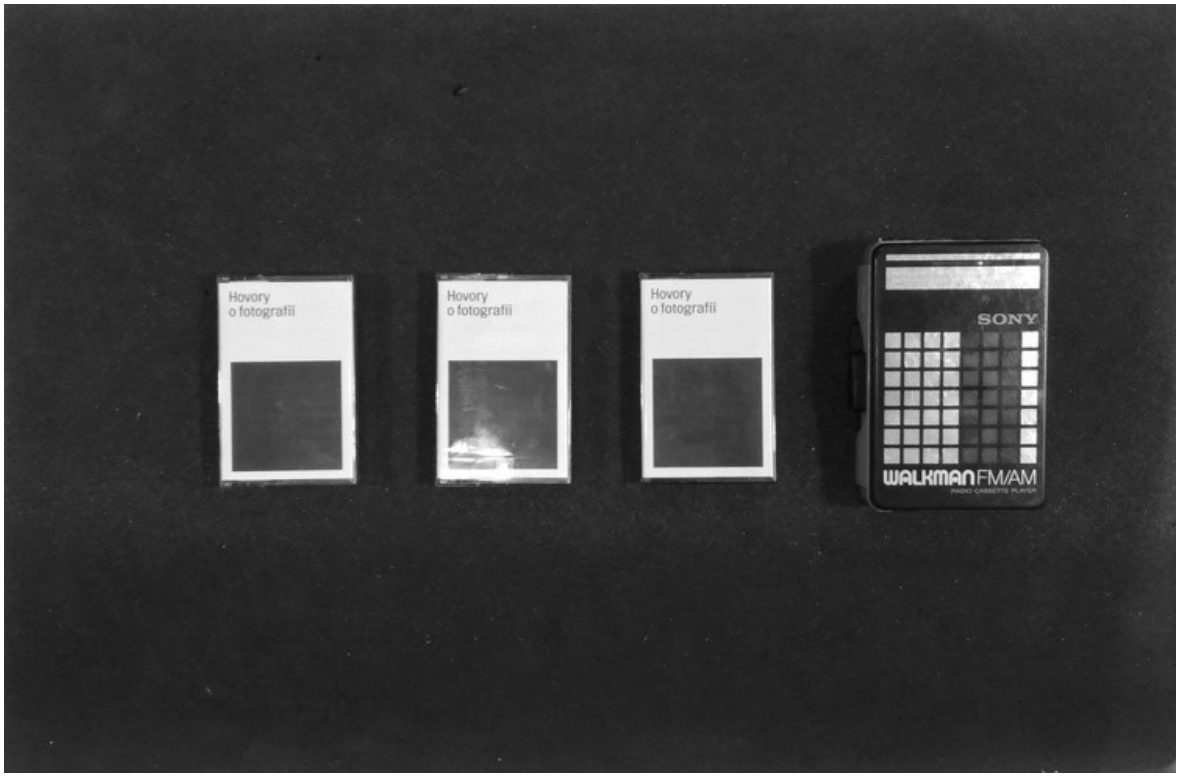

Obr. 25: Stanislav Bříza *Talks on photography* (BFLMPSVZ, 2016)

[36] BFLMPSVZ. *Talks on photography* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Talks-on-photography

Fotografia to je efemérna vec, ktorá existuje na nehmotnom pofidernom médiu, či sú tu už kryštáli striebra alebo megabity v počítači, na rozdiel od toho kniha je už objekt a kniha je prívetivé médium pre fotografiu. **Bříza** dopĺňa, že výstavy má rád a rád ich robí, ale dvakrát si rozmyslí, či do nejakej pôjde,[37] väčšinou stojí peniaze a je dočasná, knižka pre neho má väčšiu hodnotu, lebo je trvácnejšia. Kniha okrem tohto všetkého nie je iba o fotografii, do knihy vstupuje aj grafický dizajnér, vždy je to o kolaborácii, navzájom sa role podporujú a obohacujú. Napríklad pri knihe *Homecoming* začal do procesu vstupovať aj **Bříza** ako nakladateľ a vyzval, aby mu **Andrii** ukázal aj iné veci okrem fotografií, ktoré sa projektu týkajú a začal vyťahovať rôzne lístočky, poznámky, ktoré sa nakoniec dostali do knihy, a tak obohatili celú knihu o ďalší osobný rozmer.

Bříza tvrdí, že by českému vydávaniu kníh a self-publishingu prospelo viacej spolupráce, keby sa ľudia viacej spájali a pomáhali si, ako protiklad uvádza Poliakov, ktorí sú náturou tiež individualisti ako Česi, ale vraví, že si to vedia obrúsiť a keď majú možnosť si navzájom pomôcť, tak to spravia. Jeden z dôkazov je aj poľská pravidelná účasť na fotografickom festivale Arles, ktorý **Bříza** navštevuje. Vychvaľuje a obdivuje karavan, ktorý bol prítomný na festivale a zastupoval poľskú fotografickú tvorbu. Popritom tvoril zázemie pre kultúrny program a prednášky. Okrem výstav sa v rámci festivalu koná aj knižný veľtrh a prehliadka kníh z celého sveta, na ktorom Poliaci taktiež mali vlastnú knižnú sekciu, kde pozbierali knihy od rôznych autorov a vydavateľstiev. Stopa po českej fotografii na tak významom fotografickom festivale je nulová,[38] a hlavne nulová po tej mladej českej fotografii. **Bříza** si nevie predstaviť, že by sa česká scéna dohodla a spolu podnikla ako napríklad Poliaci spoločný projekt typu karavan. Pripomína, že už iba fotografické školy sú rozštiepené a málo spolupracujú a každý si hrabe na svojom piesočku. *(Ako dobre fungujúci systém a štátnu podporu uvádza aj **Pospěch** práve Poľsko: „Proto nás také Poláci zcela válcují počtem vydaných publikací, kvalitou současné fotografie i jejich viditelností ve světě.“[39]

Okrem vyššie spomínaných kníh v nakladateľstve BFLMPSVZ vyšli knihy: *Mju.Name* (2016), *Stay High DC3400* (2017), *Stay High DC210* (2018) *HCHKRDTN 15* (2016), *HCHKRDTN 14* (2015)

[37] nemyslí výstavy veľkých inštitúcií, kde je produkcia zaplatená
[38] okrem zaslúženej výstavy Libuše Jarcovjákovej v roku 2019 a Josefa Koudelku v roku 2012
[39] POSPĚCH, Tomás.*Tomáš Pospěch: Neláka mě být uzávorkován ve světe černobílé momentky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.art.ceskatelevize.cz/360/tomas-pospech-nelakalo-me-byt-uzavorkovan-ve-svete-cernobile-momentky-qVeqE

1.4 Big Boss [40]

Bigg boss **Vladimir 518** [41] založil v roku 2006 ako platformu pre neho a jeho kamarátov, ktorá slúži ako inkubátor, v ktorom sa dajú posúvať vlastné nápady a osobné hranice. K vizuálnej kultúre a knihám mal vzťah už od detstva, v prvom vlastnom zine pracoval s logami metalových kapiel, ktoré sú silno vizuálne. Na vysokú školu odmietol ísť, ako hlavný dôvod udáva jeho problém s autoritami a systémom, ktorý sa prejavoval už na strednej škole. Po strednej škole teda žil dva roky v squate na *Ladrónke*.[42] Neskôr sa začal venovať ilustrácii, jeho ilustrácie môžeme nájsť v desiatkach kníh vydaných v Českej republike.

Ako prvá kniha v platforme / nakladateľstve *Big boss* vznikla v roku 2006 kniha *2666 Praha Odyssey*. Pre **Vladimira 518** táto kniha znamenala uzavretie témy grafity, ktorej sa intenzívne dovtedy venoval. Obsahom boli skice, montáže a koláže nadmerného použitia grafity v meste. Bola to utopická vízia, ak by sa spoločnosť rozhodla prestať klásť odpor voči grafity a celé mestá by pohltil vizuál grafity. Kniha slúži ako polemika a hľadanie balansu medzi tlakom na absolútnom zmiznutí grafity z ulíc a absolútnym pohltením ulíc grafity. **Vladimir 518** dodáva, že spoločnosť grafity stále do určitej miery toleruje, do určitej miery systém grafity povoľuje, ak by chcel, systém má mechanizmy na to, aby nikdy nevzniklo ani jedno grafity. **Vladimir 518** priznáva, že po dokončení knihy ho samotná predstava tejto utópie vydesila, bola by to hrôza pre všetkých, napriek tomu, že **Vladimir 518** bol 10 rokov pre túto predstavu zapálený a odhodlaný naivne zhmotniť túto utópiu.[43]

[40] V kapitole o nakladateľstve *Big Boss* vychádzam z rozhovoru s **Vladimirom Brožom** z dňa 28.3.2020. Celý rozhovor je nahraný na CD prílohe.
[41] Vlastným menom Vladimir Brož, Vladimir 518 je prezývka, ktorá vznikla v dobe, keď **Brož** končil na grafity scéne a dobudúcna si chcel preniesť odkaz z grafity scény. Je to systém prezývky, ktorý vznikol v New Yorku na počiatku grafity scény v 70-tych rokoch. Writeri mali za svojím menom ešte číslo, ktoré predstavovalo ich adresu v New Yorku.
[42] VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Mám zakázanej heroin a PlayStation* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=6-jlUcY8mHo
[43] VLADIMIR 518. *Vladimir 518 přednáška z cyklu tištěná architektura* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=Q6RJLpDmCFE

Obr. 26: M.Škapa, J.Kříbek, 518: *2666 Praha Odyssey* (Big boss, 2006)

Obr. 27: M.Škapa, J.Kříbek, 518: *2666 Praha Odyssey* (Big boss, 2006)

Ako **Vladimir 518** vraví v predslove v knihe *Obsese* (2015): „*Má osobní obsese je fatální a celoživotní láska k různým tématům a umění je jedno z nich. Moje základní téma je vztah vysokého a nízkeho, lidské nevědomí proti číre myšlenkové architekture*.“[44] V knihe Obsese, v ktorej nájdeme rozhovory s 20 súčasnými umelcami, dobre vidieť, prečo nakladateľstvo *Big boss* dobre funguje, **Vladimir 518** má širokú sociálnu sieť ľudí, kamarátov a známych v rôznych oblastiach, počnúc hudbou cez grafiku a výtvarné umenie až po celebrity a politikov, tieto kontakty zabezpečujú nával nových, sviežich a zaujímavých nápadov na spracovanie nových kníh a ich realizáciu. Bohaté sociálne kontakty využíva aj pri hľadaní kvalifikovaných ľudí na rôzne procesy pri procese tvorby kníh, a tak častokrát na knihách edične, graficky alebo autorsky pracujú popredné osobnosti z daného oboru. Základom pri viacerých knihách je ako u **Baronovej** aj u **Vladimira 518** spolupráca už s overenou skupinou ľudí, s ktorou sa dajú mechanikou kooperácie vytvoriť prepracované projekty.[45] „*Nezajímají mne lidi, kteří vidí svět černobíle a předkládají svět černobíle, mne zajímají reprezentace, která vidí svět barevně a v nějaké rozpoluplnosti*.“[46]

Big boss má spomedzi vybraných nakladateľstiev najviac titulov, ktoré prezentujú tvorbu jednotlivých umelcov. *David Böhm a Jiří Franta – NULLA DIES SINE LINEA* (2012), kniha o tvorbe dvojice, ktorá kreslí, premýšľa a premýšľa kreslením. *Veronika Drahotová - I Choose You* (2014), *LYFE, Adam Štech* (2018), katalóg prác neomoderného maliara **Adama Štecha**. *Lubomír Typlt: Tikající muž* (2015) monografia maliara. *David Černý* (2017), monografia výrazného umelca a provokatéra **Davida Černého**. *Fatal Banal* (2018), umelecká monografia odkrývajúca podhubie a proces tvorby **Krištofa Kintera.** Okrem dobre známym a popredným umelcom *Big Boss* vydal knihu *Vladimír Ambroz: Akcie* (2017) mapujúce tvorbu umelca a performea **Vladimíra Ambroza** a vôbec prvýkrát sa zhmotňuje v knihe. Ďalší projekt, ktorý zostal na umeleckom poli, je rozsiahla kniha *SPECTRUM* (2020), na 615 stranách dokumentuje súčasnú mladú maľbu v Českej republike, jej energiu a pestrosť. **Petr Vaňous** spolu s **Barborou Ropkovou** a **Janom Kudrným** vybrali 45 maliarov a maliarky narodených v 70. a 80. rokoch minulého storočia. Tým, že kniha nebola vydaná galériou ani štátnou inštitúciou, je pokusom o nezávislý výber maliarov.

[44] VLADIMIR 518. *Obsese*. Yinachi, Magnus Art, 2015, s. 6. ISBN 978-80904735-8-4.
[45] VLADIMIR 518. *Obsese*. Yinachi, Magnus Art, 2015, s. 9. ISBN 978-80904735-8-4.
[46] VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Jsem rád, že jsem přežil, nechci se ukalit k smrti* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=xv3JxoX5HN8

Obr. 28: Krištof Kintera *Fatal Banal* (Bigg boss, 2018)

Ďalšia podstatná linka, ktorá sa dá sledovať v nakladateľstve *Big boss,* sa venuje spoločenským témam, ktoré sa dotýkajú širšieho okolia a zachádzajú až do antropologického žánru. *Město=Médium* (2012) sleduje vzťah mesta a svetla. Kniha *Přirozeně* (2015) predstavuje unikátne fotografie **Karla Nováka** zachytávajúce fenomén naturalistických komunít v bývalom Československu. **Janovi Jindrovi** v nakladateľstve vyšli 2 knihy, obe zachytávajú esenciu života v konkrétnej dobe: *Heavy Metal Milovice* (2016) a *Osmdesátky* (2016). Kniha *Nádech výdech* (2017) sprevádza čitateľa vizuálom pražského metra. *Obrazy konců dějin 85-95* (2020) koncentrujú v sebe ultimátny deväťdesiatkový chaos a svojráznym spôsobom popisujú premeny obrazového kanónu. Knihou *Hotel Praha* (2019) sa zasa otvárajú dôležité otázky vzťahu k našej histórii a jej zachovaniu.

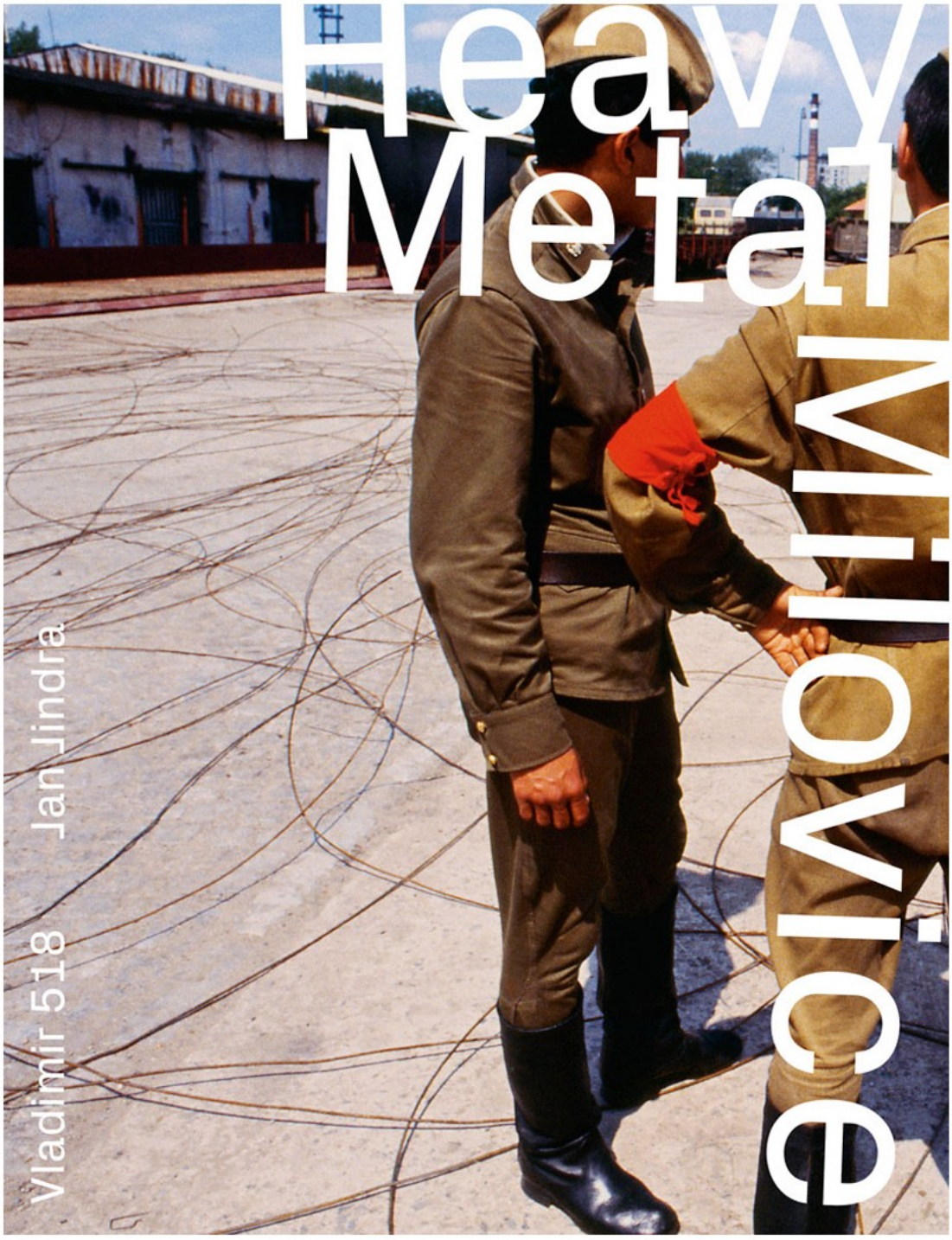

Obr. 29: Jan Jindra *Heavy Metal Milovice* (Big boss, 2018)

Jeden z najúspešnejších knižných počinov nakladateľstva je bez pochýb séria kníh *Kmeny*. Séria sa zameriava na spoločenský celok, ktorý je ale tvorený z menších celkov - subkultúr. Knihy skúmajú rôzne tieto menšiny a častokrát zachádzajú až k tým nezávislým a podzemným prúdom. *Kmeny* (2011) sa zaoberajú súčasnými českými mestskými subkultúrami. Čitateľovi dávajú nahliadnuť do zákulisia týchto rôznorodých komunít: Hip Hop, motorkári, tuning áut či láska k japonskej pop kultúre. Kniha *Kmeny* bola vydaná v náklade 1500 kusov, z toho 1200 išlo do predaja. Kniha sa vypredala za 5 dní. Spravila sa dotlač 3000 kusov, ktorá sa tiež vypredala za týždeň.[47]

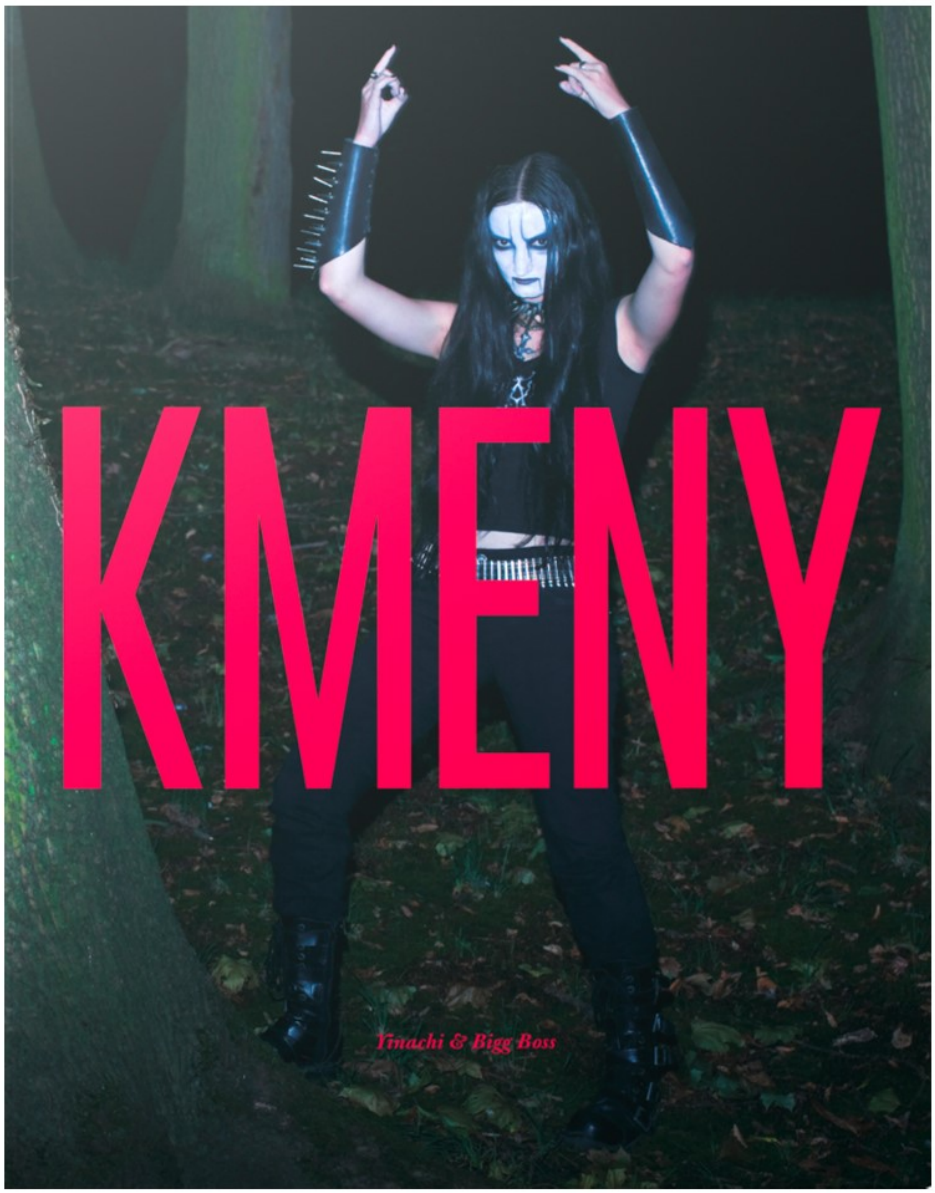

Obr. 30: Vladimir 518 *Kmeny* (Big boss, 2011)

[47] VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Vždycky mě bavily temný věci* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=328DzhriJ_c

Kniha *Kmeny 0* (2013) nadväzuje na knihu *Kmeny,* ale pri vzniku prvej knižky nebola vôbec plánovaná. Podľa slov **Vladimira 518** ďalšia kniha nevznikla kvôli veľkému úspechu prvého dielu, nebol zámer tému subkultúr čo najviac vyžmýkať, ale dostať sa do hĺbky a prepojiť na časovej osi kultúrne tendencie. Jeho hlavné ťažisko sa nachádza medzi rokmi 1969 a revolúciou v novembri 1989, podobne ako *Kmeny* skúma české subkultúry a nezávislé spoločenské prúdy. Na rozdiel ale od súčasných subkultúr, tie v normalizácii boli častokrát utlačované a nevítané. Normalizácia bolo obdobie, keď sa spoločnosť mala ideologicky stabilizovať a vrátiť sa do tzv. „normálu“. Akýkoľvek závan čerstvého vzduchu mal byť zahnaný späť do ríše spoločenskej utópie. Miesto toho ale na kultúrnych perifériách kvitne túžba po niečom novom, autentickom a nezávislom na vtedajšom oficiálnom komunikačnom kanáli. Kniha vyšla v náklade 4000 kusov a bolo zamýšľané, že vydrží dlhšie na pultoch predajní. Vypredala sa za týždeň.

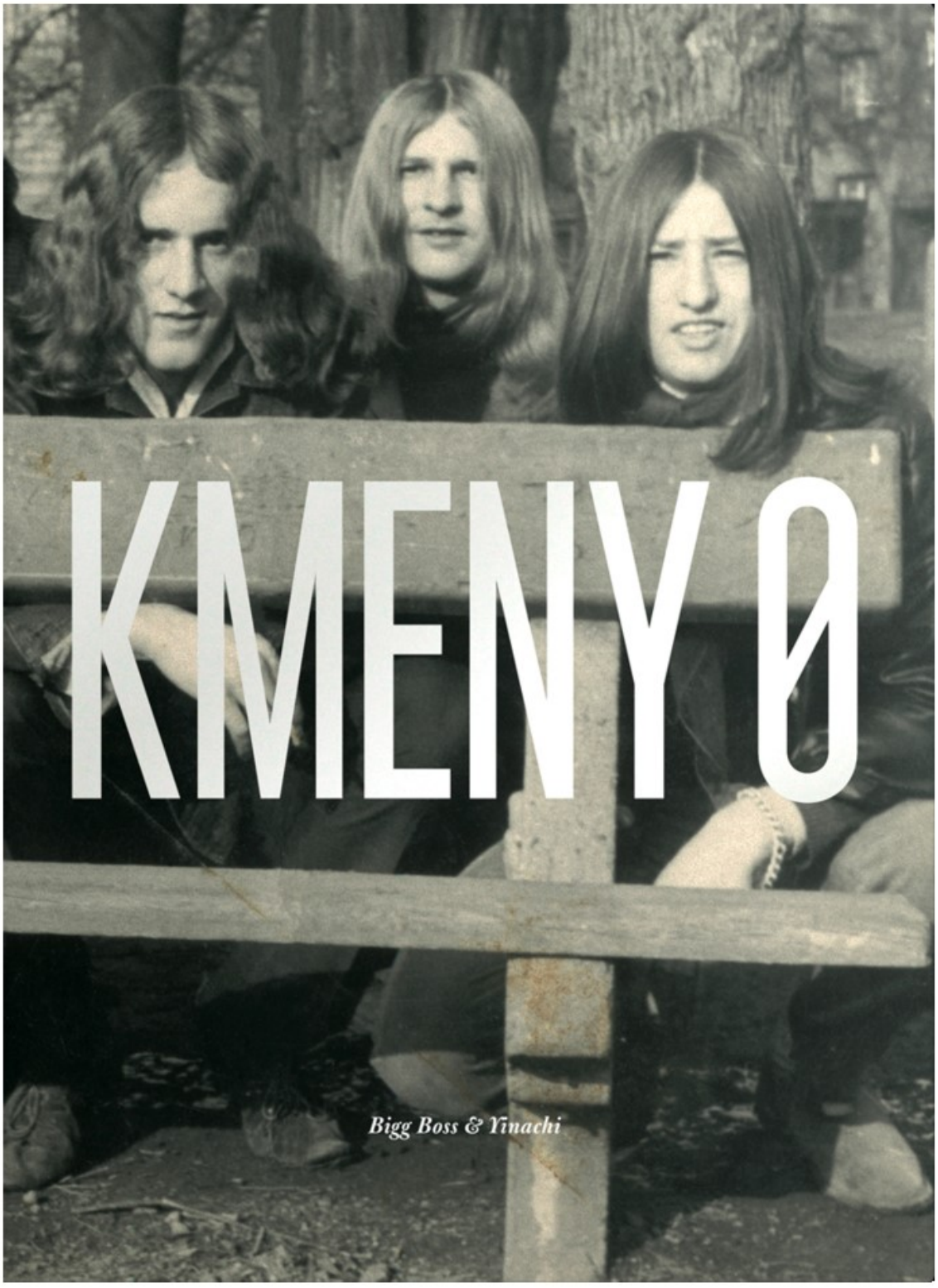

Obr. 31: Vladimir 518 *Kmeny 0* (Big boss, 2013)

Obr. 32: Vladimir 518 *Kmeny 0* (Big boss, 2013)

Tretia a zatiaľ finálna kniha má názov *Kmeny 90* (2016), ktorá mapuje obraz skupín ľudí po roku 1989 až do roku 2000. Dopĺňa tak časovú medzeru medzi knihami. Zvláštnosťou celej trilógie kníh je, že jej ambícia zdokumentovať spoločenské skupiny nevychádza z očakávanej verejnej inštitúcie alebo štátneho múzea. Ale práve z osobného nadšenia zdokumentovať a zaarchivovať túto cennú časť kultúry každého národa. O to viac sú knihy svieže, a spracované s istým uvoľnením a nadhľadom, ktoré často chýba pri produkcii kníh verejných inštitúcií. Za úspechom knihy sa môže skrývať aj samotná okrajovosť témy, zvedavosť a nahliadnutie do rôznych sociálnych bublín a kultúrnych subkultúr, ktoré sú charakteristické ich rôznorodosťou. V knihe je prezentovaný práve tento index variant a celé spektrum ľudí. Úspech knihy **Vladimir 518** vníma, keď správne nastavia náklad, keď sa hneď vypredá, považuje to za neúspech, lebo kniha už zmizne a ľudia nemajú šancu sa k nej dostať. Stalo sa to práve u viacerých titulov, a preto momentálne vydávajú väčší počet kusov v náklade, aby sa kniha udržala a nevypredala aspoň rok. Počet kusov v bežnom náklade je okolo 1000 kusov. Čo sa týka financovania kníh, podobne ako ostatné nakladateľstvá čerpajú peniaze z rôznych zdrojov: z predajov predošlých titulov, **Vladimir 518** priznáva, že knihy *Kmeny* financovali ďalšie projekty,

v iných prípadoch sú to sponzori alebo mecenáši, ktorým je sympatický knižný projekt a podporia ho, časť knihy sa občas podarí financovať aj z grantov, častý spôsob financovania je aj predpredaj alebo crowdfunding cez platformu hithit.cz.

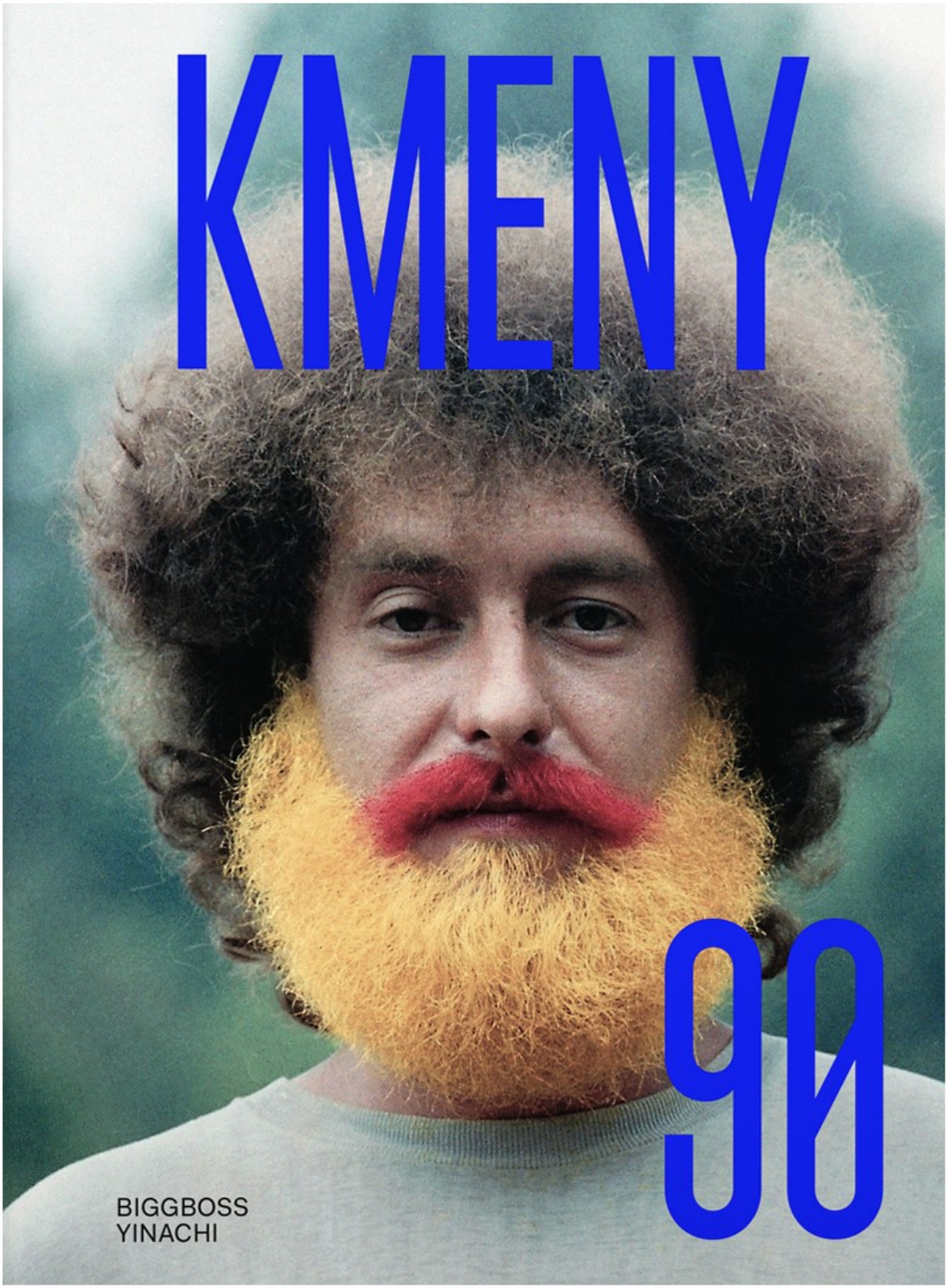

Obr. 33: Vladimir 518 *Kmeny 0* (Big boss, 2013)

ZÁVER

Cieľom mojej práce bolo preskúmať a priblížiť tvorbu súčasných progresívnych nakladateľstiev, ktoré sa venujú aj vydávaniu fotografických publikácií. Vďaka osobnému stretnutiu s majiteľmi nakladateľstiev mám okrem formálnych a akademických informácií aj povedomie o ich osobnej motivácii vydávať knihy, o rôznych starostiach, ktoré sprevádzajú vydávanie knihy a o ich etických a morálnych zásadách. Na základe získaných rozhovorov som zistil, že majú veľa rozdielnych názorov, čŕt a metód, ale všetci majú aj viacero spoločných znakov, ktoré pomáhajú úspešnému vedeniu jednotlivých nakladateľstiev.

Pospěch, **Baronová**, **Bříza** aj **Vladimir 518** sa nevenujú iba nakladateľstvu, pracujú v rôznych odvetviach na rôznych projektoch. Pomyselne sedia na viacerých stoličkách, a tým si zabezpečujú určitý nadhľad nad vecou a prinášajú do nakladateľstva aj iné perspektívy. Jeden z ďalších spoločných znakov bolo absolútne zapálenie sa pre dané knižné projekty a zdanlivo nevyčerpateľná energia, ktorá často presahovala aj spätnú finančnú návratnosť. Na projektoch pracujú niekedy niekoľko rokov, aby boli prepracované. Tak nakladatelia disponujú vnútornou disciplínou a presvedčením o kvalitách projektu. Všetci spomínaní nakladatelia majú širokú sieť kontaktov a poznajú množstvo ľudí z umeleckej, dizajnovej a kultúrnej oblasti. Tieto kontakty sú nevyhnutné, keďže vydávanie kníh presahuje schopnosti jedného človeka a vždy sa jedná o spoluprácu. Za jeden z najdôležitejších spoločných aspektov nakladateľstiev vnímam tvorbu bibliodiverzity.[48] Niektorí nakladatelia sa snažia o to vedomejšie ako druhí, ale takmer všetky tituly, ktoré vydávajú, nevznikajú za zámerom zárobku peňazí, ale spraviť kvalitnú a hodnotnú knihu. Malé nakladateľstvá sú preto veľmi potrebnou súčasťou knižného ekosystému.

[48] Bibliodiverzidata je pojem použitý Susan Hewthorne a vyjadruje čo najväčšiu rozmanitosť vzniku knižiek rôznych žánrov, pre rôzne cieľové skupiny a s rôznymi témami.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ADORNO, Theodore W. *Estetická teorie*. Panglos, 1997. ISBN 80-902205-4-1.

BABÁK, Petr, KIJONKA, Lukáš, ed. *Petr Babák*. UMPRUM, 2019. ISBN 978-80-87989-47-0.

BOSÁK, Petr a Robert JANSA. *Proto.* UMPRUM, tranzit.cz, 2013. ISBN 9788087259221.

HERSCHEND, John a Will ROGAN. *The thing the book.* San Francisco: Chronicle Books, 2014. ISBN 978-1-4521-1720-1.

MILLER, George A. *The magical number seven, plus or minuts two*. 1956. Psychological Review. Harvard university

RUSINOVÁ, Zora. *Profil: súčasného výtvarného umeni*. 1.2017. Kruh súčasného umenia Profil. ISSN ISSN 1335-9770.

VLADIMIR 518. *Obsese*. Yinachi, Magnus Art, 2015. ISBN 978-80904735-8-4.

WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!*. 2012. Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-157-6.

WOLLEN, Peter. *Raiding the Icebox: Reflections on Twentieth-Century Culture*. Verso, 2008. ISBN 1844672506.

Internetové zdroje:

BARONOVÁ, Barbora. [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.baara.cz

BARONOVÁ, Barbora. *Barbora Baronová: Kniha Ženy o ženách ukazuje, jak dokumentaristky při práci řeší etické i technické problémy* [online]. [cit. 2021-04-04].

Dostupné z: www.vltava.rozhlas.cz/barbora-baronova-kniha-zeny-o-zenach-ukazuje-jak-dokumentaristky-pri-praci-resi-8137560

BARONOVÁ, Barbora. *Book in Progres 2* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=8bIh9wQ8O2Y

BFLMPSVZ. *Hitchhike US.* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/HITCHHIKE-US

BFLMPSVZ. *Homecoming.* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Homecoming

BFLMPSVZ. *Talks on photography* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Talks-on-photography

BFLMPSVZ. *Vandr.* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Vandr

POSITIF. [online]. [cit. 2021-04-04] Dostupné z: www.positif.cz/o-nakladatelstvi

POSPĚCH, Tomáš. *Tomáš Pospěch: Neláka mě být uzávorkován ve světe černobílé momentky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: www.art.ceskatelevize.cz/360/tomas-pospech-nelakalo-me-byt-uzavorkovan-ve-svete-cernobile-momentky-qVeqE

PRAVOPISNE. *B, F, L, M, P, S, V, Z jako obojetné souhlásky* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: https://www.pravopisne.cz/2017/02/b-f-l-m-p-s-v-z-jako-obojetne-souhlasky

RO, Cristine. *Dunbar's number: Why we can only maintain 150 relationships* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.bbc.com/future/article/20191001-dunbars-number-why-we-can-only-maintain-150-relationships

STATISTA. *Number of movies released in the United States* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.statista.com/statistics/187122/movie-releases-in-north-america-since-2001

SVAZ ČESKÝCH KNIHKUPCŮ A NAKLADATELŮ. *Zprávy o českém knižním trhu.* 2019. [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu/

VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Jsem rád, že jsem přežil, nechci se ukalit k smrti* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=xv3JxoX5HN8

VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Mám zakázanej heroin a PlayStation* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=6-jlUcY8mHo

VLADIMIR 518.*Vladimir 518 přednáška z cyklu tištěná architektura* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=Q6RJLpDmCFE

VLADIMIR 518. *Vladimir 518: Vždycky mě bavily temný věci* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=328DzhriJ_c

WAYS OF CURATING. *Hans Ulrich Obrist's Biography* [online]. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.waysofcurating.withgoogle.com/about/bio

99 FIRMS. *Instagram Marketing Statistics* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: www.99firms.com/blog/instagram-marketing-statistics/#gref

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obr.1: KINTERA, Krištof. 2014 [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.kristofkintera.com/pages-text/catalogue-tinguely-basel.htm#gallery-2

Obr.2: LABORATORY. Pavel Jirásek *Doba popová*, 2004. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: http://www.laboratory.cz/projects/557-pavel-jirasek-doba-popova

Obr.3: NAJBRT STUDIO. Jiří Černický *Dolby Malba*. 2016. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.najbrt.cz/detail/jiri-cernicky-dolby-malba

Obr.4: POSITIF. Tomáš Pospěch *Bezúčelná procházka.* 2013.[online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/bezucelna-prochazka-tomas-pospech

Obr.5: POSITIF. Tomáš Pospěch *Bezúčelná procházka.* 2013.[online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/bezucelna-prochazka-tomas-pospech

Obr.6: POSITIF. Tomáš Pospěch *1989*. 2019. Národní galerie Praha [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.shop.ngprague.cz/1989

Obr.7: POSITIF.Tomáš Pospěch *Šumperák*. 2015. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/sumperak/

Obr.8: POSITIF. Tomáš Posech *Šumperák*. 2019. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/sumperak-ztrata-planu-plans-went-astray/

Obr.9: POSITIF. Tomáš Pospěch. *Šumperák*. 2019. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/sumperak-ztrata-planu-plans-went-astray/

Obr.10: POSITIF. Tomáš Pospěch *Šumperák*. 2019. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: www.positif.cz/obchod/kniha/sumperak-ztrata-planu-plans-went-astray

Obr.11: WO-MEN. Barbora Baronová *Slečny*. 2012. [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-slecny.php

Obr.12: WO-MEN. Barbora Baronová *Slečny*. 2012. [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-slecny.php

Obr.13: WO-MEN. Barbora Baronová Slečny. 2012. [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-slecny.php

Obr.14: WO-MEN. Barbora Baronová Intimita. 2015. [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-intimita.php

Obr.16: WO-MEN, Barbora Baroná *Intimita*. 2015. [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-intimita.php

Obr.17: WO-MEN. Kateřina Olivová *Milk and honey.* 2021. [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-milk-and-honey.php

Obr.18: WO-MEN. Jindřich Štreit. *Kde domov můj.* 2016. [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: www.by-wo-men.com/cz/kniha-kde-domov-muj-specialni-edice.php

Obr. 19: BFLMPSVZ. Stanislav Bříza *Hitch hike us.* 2016. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/HITCHHIKE-US

Obr. 20: BFLMPSVZ. Stanislav Bříza *Hitch hike us.* 2016. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/HITCHHIKE-US

Obr. 21: BFLMPSVZ. Andrii Konontsev *Homecoming.* 2021. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Homecoming

Obr. 22: BFLMPSVZ. Andrii Konontsev *Homecoming.* 2021. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Homecoming

Obr. 23: BFLMPSVZ. Oldřich Malachta *Vandr.* 2020. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Vandr

Obr. 24: BFLMPSVZ. Oldřich Malachta *Vandr.* 2020. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Vandr

Obr. 25: BFLMPSVZ. Stanislav Bříza *Talks on photography.* 2016. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.bflmpsvz.com/Talks-on-photography

Obr. 26: BIG BOSS. M.Škapa, J.Kříbek, 518 *2666 Praha Odyssey.* 2006. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/2666-praha-odyssey

Obr. 27: BIG BOSS. M.Škapa, J.Kříbek, 518 *2666 Praha Odyssey.* 2006. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/2666-praha-odyssey

Obr. 28: BIG BOSS. Krištof Kintera *Fatal Banal.* 2018. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/kristof-kintera-fatal-banal

Obr. 29: BIG BOSS. Jan Jindra *Heavy Metal Milovice.* 2018. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/heavy-metal-milovice

Obr. 30: BIG BOSS. Vladimir 518 *Kmeny.* 2011. [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/products/kmeny

Obr. 31: BIG BOSS. Vladimir 518 *Kmeny 0*. 2013 [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/kmeny-0

Obr. 32: BIG BOSS. Vladimir 518 *Kmeny 0*. 2013 [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/kmeny-0

Obr. 33: BIG BOSS. Vladimir 518 *Kmeny 90*. 2017 [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: www.shop.biggboss.cz/products/kmeny-90

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha P 1: Rozhovory